

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: *στοχεύοντας στην Αειφορία*

ΤΟΥΡΛΙΩΤΗ ΠΟΛΙΝΑ, ΜΕΛΟΣ Ε.ΔΙ.Π. ΣΧΟΛΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

1. Γιατί ασχολούμαστε με τον τουρισμό;

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO, 2015) ο τουρισμός θεωρείται σημαντικό **κοινωνικόοικονομικό φαινόμενο** και αυτό γιατί η **τουριστική αύξηση** των τελευταίων δεκαετιών καθώς και η συνεχώς μεγαλύτερη **εξειδίκευση** των τουριστικών προϊόντων, έχουν καταστήσει τον τουρισμό έναν από τους γρηγορότερα αυξανόμενους οικονομικούς τομείς στον κόσμο.

Ο μοντέρνος τουρισμός έχει συνδεθεί άμεσα με την **ανάπτυξη**, αναδεικνύοντας έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό προορισμών. Η δυναμική αυτή καθιστά τον τουρισμό ως κινητήρια δύναμη για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη.

1. Γιατί ασχολούμαστε με τον τουρισμό;

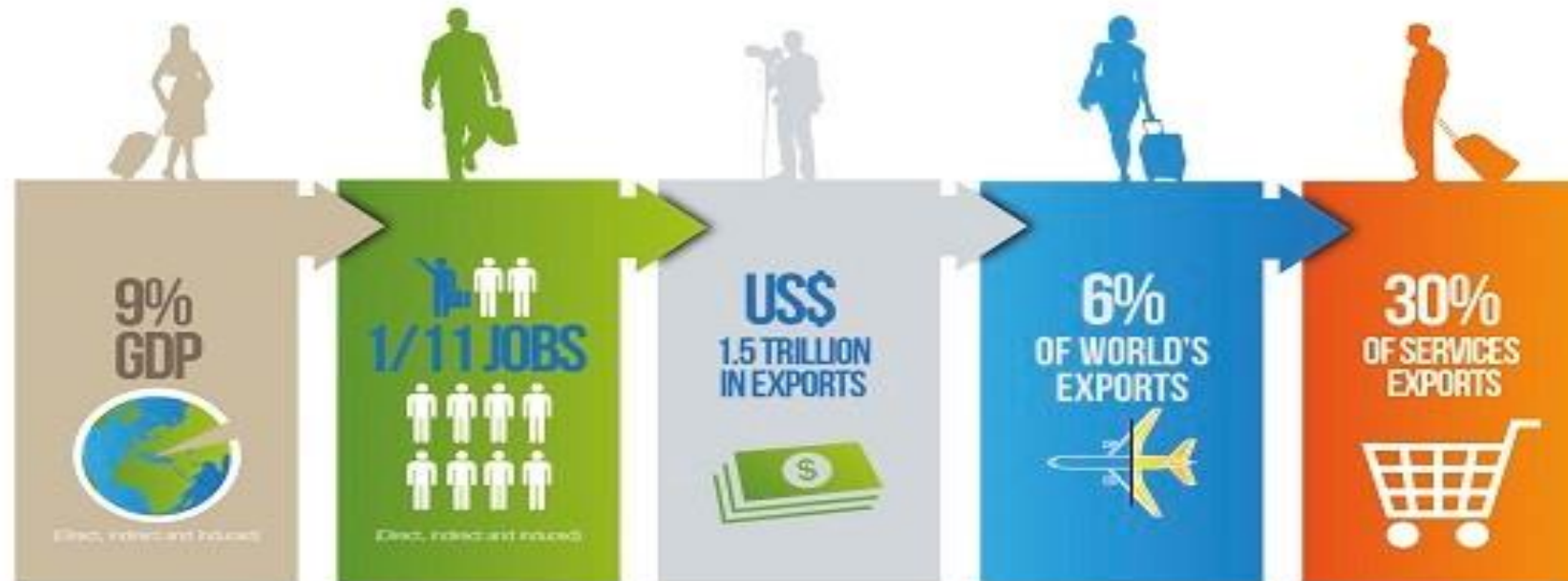
Η σημασία του τουρισμού σε **οικονομικά μεγέθη** είναι τόσο μεγάλη που ο όγκος των δραστηριοτήτων του, **ισοδυναμεί ή ξεπερνά** τις εξαγωγές καυσίμων, τροφίμων ή οχημάτων. Αποτελεί βασικό παράγοντα για το διεθνές εμπόριο και την βασικότερη πηγή εισοδήματος σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες.

Στις βιομηχανικές και ανεπτυγμένες χώρες παράγει οικονομικά και εργασιακά οφέλη που επεκτείνονται σε πολλούς σχετιζόμενους τομείς της οικονομίας π.χ. κλάδος κατασκευών, γεωργία, τηλεπικοινωνίες. Ωστόσο η συνεισφορά του στην ευημερία εξαρτάται από την συνολική επίδραση του και τα έσοδα που παρέχει.

1. Γιατί ασχολούμαστε με τον τουρισμό;

Με δεδομένη την αυξητική τάση των διεθνών τουριστικών αφίξεων που έχει αγγίξει το 4.4% για το 2014 και τον οικονομικό αντίκτυπο που έχει και θα έχει σε παγκόσμιο επίπεδο, καταλαβαίνουμε γιατί ασχολούμαστε όλο και περισσότερο με τον τουρισμό και την τουριστική ανάπτυξη.

Η συνεισφορά του τουρισμού σε αριθμούς φαίνεται παρακάτω:

WHY TOURISM MATTERS

©World Tourism Organization (UNWTO) 2015

2. Από το μαζικό στον «υπεύθυνο» τουρίστα

Ο σύγχρονος τουρίστας δεν ικανοποιείται με τον μαζικό τουρισμό, αλλά επιδιώκει άλλες εμπειρίες περισσότερο **ποιοτικές**, οι οποίες σχετίζονται με τον πολιτισμό, τη φύση και την παραδοσιακή αγροτική ζωή. **Με δύο λέξεις, αναζητά την διαφορετικότητα, αυτό που θα τον ανανεώσει και θα τον αποσπάσει από την καθημερινότητα.**

Οι ποιοτικοί τουρίστες, είναι η επιδίωξη κάθε εθνικού οργανισμού τουρισμού, καθώς θεωρείται ότι προσφέρουν περισσότερο οικονομικό όφελος και ελευθερώνουν τις τοπικές κοινότητες από τις ορδές των χαμηλού προϋπολογισμού (low-spending) μαζικών τουριστών.

Η ανάδειξη του κοινωνικά υπεύθυνου τουρισμού, είναι προϊόν μιας έντονης κριτικής απέναντι στον μαζικό τουρισμό και τις αρνητικές επιπτώσεις του (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

2. Από το μαζικό στον «υπεύθυνο» τουρίστα

Τα **κίνητρα** τα οποία κατευθύνουν τον τουρίστα-καταναλωτή στην επιλογή ενός εξειδικευμένου τουριστικού ταξιδιού/δραστηριοτήτων, αποτελούν κομβικό σημείο για την ανάλυση της σύγχρονης τουριστικής ζήτησης και ανάπτυξης.

Υπάρχει αναζήτηση για **ποιότητα** που εμπλουτίζει την εμπειρία του ταξιδιού, οδηγώντας σε περισσότερες και πιο εξειδικευμένες δραστηριότητες.

Υπάρχει τάση για περισσότερο «**ενεργητικό**» τουρισμό, σε σχέση με την «**παθητική μορφή**» του τουρισμού των 4 s (sun, sand, sea, sex), και τέλος τάση για ταξίδια στην εξοχή και σχετίζεται κυρίως με τους κατοίκους των αστικών κέντρων.

2. Από το μαζικό στον «υπεύθυνο» τουρίστα

Ο νέος τύπος τουρισμού αφορά μεγάλο αριθμό τουριστών, όπου οι προτεραιότητες τους, έχουν να κάνουν με την περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση, την διατήρηση και αναζωογόνηση των τοπικών πολιτισμικών αξιών, την προώθηση της τοπικής ευημερίας, ενώ την ίδια στιγμή θέλει να προσφέρει στον επισκέπτη, μια πραγματική συμμετοχή στα πολιτισμικά δρώμενα της κοινωνίας που επισκέπτεται.

Ο νέος τύπος τουρίστα που οδηγεί αναμφίβολα και σε έναν νέο τύπο τουριστικής ανάπτυξης, είναι συμβατός με την έννοια της τουριστικής αειφορίας, στοχεύοντας στην αέναη κατά το δυνατό, διατήρηση των χαρακτηριστικών του κοινωνικού, πολιτισμικού, φυσικού περιβάλλοντος των τουριστικών προορισμών.

Όπως σημειώνει και ο Tsartas (2000), ο ρόλος των τουριστών αλλάζει και γίνονται περισσότερο υπεύθυνοι καταναλωτές και χρήστες αυτών των πόρων.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Ο τουρισμός έχει οριστεί με διάφορους τρόπους, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά τις **σχέσεις** και τα **φαινόμενα** που αναδύονται από τα ταξίδια και την προσωρινή διαμονή των ατόμων, τα οποία ταξιδεύουν κυρίως για λόγους αναψυχής (leisure, recreation).

Οι Mathieson και Wall (1982), θεώρησαν ότι ο τουρισμός είναι η **προσωρινή μετακίνηση** των ανθρώπων σε προορισμούς, εκτός των κανονικών τους χώρων εργασίας και κατοικίας, οι δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονται και οι υποδομές/ εξυπηρετήσεις (facilities) που δημιουργούνται για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Η διαδικασία του τουρισμού, απαιτεί μια **μίνιμουμ γεωγραφική μετακίνηση** από τον τόπο μόνιμης κατοικίας, προς τον τόπο προορισμού, αλλά και ένα **κίνητρο** για την πραγματοποίηση αυτής.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Σύμφωνα με τον ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (2015) ως **τουρίστας** ταξινομείται ένας επισκέπτης εάν κάνει **μια τουλάχιστον διανυκτέρευση** ή ως **ημερήσιος επισκέπτης** (εκδρομέας) σε αντίθετη περίπτωση.

Επισκέπτης είναι ένας ταξιδιώτης που κάνει ένα ταξίδι σε έναν κύριο προορισμό εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντος του, για λιγότερο από ένα χρόνο για κάθε κύρια αιτία (εργασίας, αναψυχής ή άλλο λόγο), όχι όμως για να εργασθεί εκεί.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες ο τουρισμός και η αναψυχή αποτελούν **αναγκαία συνθήκη** για την διατήρηση της ψυχικής, κοινωνικής κλπ ισορροπίας του ατόμου, το οποίο πιέζεται από τους έντονους ρυθμούς ζωής και εργασίας (Τσάρτας, 1995), αποτελώντας αναγκαία προϋπόθεση για την παραγωγική διαδικασία. Το ταξίδι επαναφέρει την ισορροπία στο άτομο, η οποία έχει διαταραχθεί από την βίωση των καθημερινών εργασιακών και κοινωνικών καταστάσεων.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Ο Tsartas (2000), αναφέρει ότι ο τουρισμός αποτελεί πλέον ένα **σημαντικό κοινωνικό μοντέλο** για τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Τα τελευταία χρόνια, αποκτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των **καταναλωτικών προϊόντων**, όπου η προσφορά και η ζήτηση **εξειδικεύονται**.

Η **κοινωνική σημαντικότητα** του τουρισμού στην σύγχρονη ζωή συνεχώς ενισχύεται. Η καταναλωτική διάσταση που αποδίδεται στο ταξίδι και η γενική αύξηση στον όγκο και τους τύπους του, οδηγεί σε **συνεχή επέκταση των απαιτούμενων τουριστικών πόρων και υπηρεσιών**.

Ο τουρισμός πλέον **δεν αφορά μόνο** την ελίτ του παρελθόντος, η οποία μπορούσε να διαθέσει τα χρήματα και το χρόνο, αλλά ευρύτερα κοινωνικά στρώματα.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Ο τουρισμός, κατανοείται ως μια **σύνθετη διαδικασία**, όπου περιλαμβάνει όχι μόνο μια κατάσταση στον **τόπο φιλοξενίας** (host situation), στον οποίο οι τουρίστες και οι οικοδεσπότες τους έρχονται σε επαφή, αλλά και μια κατάσταση στο **τόπο διαμονής** (home situation), όπου οι τουρίστες δημιουργούνται και αποφασίζουν για το ταξίδι. Τόσο οι τουρίστες, όσο και οι οικοδεσπότες **αλληλοεπηρεάζονται**.

Έτσι ο τουρισμός, είναι ένα **σύνθετο φαινόμενο**, το οποίο περιλαμβάνει ποικιλία μεταβλητών και σχέσεων, που εντοπίζονται κατά την διαδικασία του τουριστικού ταξιδιού.

Ο πολυδιάστατος αυτός χαρακτήρας του, οδήγησε στην διαπίστωση για την εμφάνιση **διαφόρων ειδών επιπτώσεων** σε οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτισμικό επίπεδο.

Για την κατανόηση του πολυδιάστατου χαρακτήρα του εμπλέκονται πολλές και ποικίλες επιστήμες, γεγονός το οποίο τονίζει την ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση.

3. Τι είναι ο Τουρισμός; Ορισμοί και έννοιες

Γιατί όμως οι άνθρωποι ταξιδεύουν και ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τις συγκεκριμένες επιλογές τους; Με τι κριτήρια οι τουρίστες επιλέγουν τους συγκεκριμένους προορισμούς;

Την επιλογή τους επηρεάζουν **δύο είδη παραγόντων**: αυτοί που **ωθούν** προς έναν προορισμό (push), οι οποίοι είναι κυρίως ψυχοκοινωνικοί και αυτοί που **ελκύουν** (pull), οι οποίοι αναφέρονται στον προορισμό και στα χαρακτηριστικά του (Crompton, 1979).

3.1 Τουριστικοί πόροι

Ποια είναι όμως αυτά τα στοιχεία που ελκύουν τους τουρίστες προς έναν προορισμό; Σύμφωνα με τον Pigram (1980) και τον WTO (1999), **τουριστικούς πόρους** αποτελούν τα φυσικά χαρακτηριστικά και οι ανθρώπινες κατασκευές.

Οι τουριστικοί πόροι είναι βασική προϋπόθεση για την τουριστική ανάπτυξη. Εκτός από τους φυσικούς (κλίμα, φυσικό περιβάλλον κ.λ.π), τους πολιτισμικούς (παράδοση, ήθη και έθιμα, πολιτιστικές εκδηλώσεις) περιλαμβάνονται και οι υποδομές, υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη (Κοκκώσης- Τσάρτας, 2001).

Το φυσικό περιβάλλον δεν αποτελεί από μόνο του τουριστικό θέλγητρο, αλλά συσχετίζεται άμεσα με άλλα πολιτισμικά στοιχεία συνθέτοντας αυτό που αποκαλείται **πολιτισμική διαφορετικότητα**.

Με τις αλλαγές που συντελέστηκαν στα κίνητρα των τουριστών, παρουσιάστηκε μια αύξηση στον αριθμό των τουριστικών πόρων, με αποτέλεσμα **κάθε τι, να μπορεί δυνητικά να αποτελέσει τουριστικό πόρο**. Σε γενικές γραμμές επομένως, δυνητικούς πόρους για τον τουρισμό αποτελούν, όλα εκείνα τα φυσικά, κοινωνικά, πολιτισμικά κλπ στοιχεία μιας περιοχής.

4. Οι επιπτώσεις του τουρισμού

Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001) ο όρος **επιπτώσεις** χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες τις **αλλαγές** που επέρχονται στην οικονομία, κοινωνία, πολιτισμό και περιβάλλον των περιοχών/χωρών που δέχονται τουρίστες και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα.

Ταξινομούνται ανάλογα με το είδος τους σε οικονομικές, κοινωνικές-πολιτισμικές, περιβαλλοντικές, αλλά και ανάλογα με το αποτέλεσμα που έχουν σε θετικές και αρνητικές.

Ο όρος επιπτώσεις είναι ωστόσο αρνητικά φορτισμένος.

Τουριστικές επιπτώσεις (ενδεικτικά)

Οικονομικές	Κοινωνικές-πολιτισμικές	Περιβαλλοντικές
Απασχόληση	Κοινωνική δομή και Κινητικότητα (κοινωνική/επαγγελματική)	Φυσικοί πόροι (νερό, έδαφος, αέρας, ενέργεια)
Περιφερειακή ανάπτυξη	Αλλαγή στις κοινωνικές σχέσεις, ήθη/έθιμα	Διαταραχές στη δομή/λειτουργία φυσικών οικοσυστημάτων
Πολλαπλασιαστικές στην οικονομία (συμμετοχή πολλών κλάδων)	Πολιτισμική εξάρτηση/ κίνητρο επίδειξης	Προβλήματα ρύπανσης (αέρας, θόρυβος, απόβλητα, σκουπίδια)
Ισοζύγιο πληρωμών (εισαγωγή ειδών/ συναλλάγματος)	Εμπορευματοποίηση δραστηριοτήτων και προϊόντων τοπικού πολιτισμού/ παράδοσης	Άναρχη δόμηση, αισθητική ρύπανση, αλλαγή στις χρήσεις γης, αστικοποίηση
Φορολογικά έσοδα (επενδύσεις)	Άμβλυνση διαφορών - κατανόηση του «άλλου»	Δυνατότητες προστασίας/ διατήρησης Βελτίωση περιβαλλοντικής ποιότητας
Πληθωρισμός και αύξηση τιμών γης	Εισαγωγή γυναικείας εργασίας και επιχειρηματικότητας	Επανεκτίμηση της κοινωνικής αξίας του περιβάλλοντος ως πόρο για την ποιότητα ζωής/ τουριστική εμπειρία

4.1 Τουρισμός και κλιματική αλλαγή

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει ο τουρισμός είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτώμενος από τους φυσικούς πόρους και την ποιότητά τους. Επομένως είναι ξεκάθαρο ότι η τουριστική ανάπτυξη βασίζεται σε **σταθερή βάση σε συγκεκριμένες περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν στον προορισμό**. Η παγκόσμια περιβαλλοντική αλλαγή απειλεί αυτές τις παγιωμένες συνθήκες με ρυθμό που επιταχύνεται.

Η παγκόσμια αλλαγή στο κλίμα απειλεί τους τουριστικούς προορισμούς. Το **5% των εκπομπών** του διοξειδίου του άνθρακα προέρχονται από τον τομέα του τουρισμού (αεροπορικές μεταφορές, μετακίνηση με αυτοκίνητο, διαμονή) δίνοντας **ώθηση στην κλιματική αλλαγή** με ρυθμό που ακολουθεί την παγκόσμια τουριστική αύξηση (UNWTO, UNEP, 2015).

Η αύξηση της θερμοκρασίας και της στάθμης της θάλασσας θέτει σε κίνδυνο τους τουριστικούς προορισμούς που βασίζονται είτε στις κλιματικές συνθήκες είτε στο φυσικό περιβάλλον (παραθαλάσσια θέρετρα και χιονοδρομικά κέντρα).

Επομένως πέρα από τις επιπτώσεις που εντοπίζονται σε τοπικό επίπεδο, αναδύονται πλέον και επιπτώσεις που εκτείνονται παγκόσμια και αυτό αιτιολογεί εν μέρει και το χαρακτηρισμό του ως παγκόσμιο φαινόμενο.

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

Οι αντιδράσεις, οι στάσεις και οι συμπεριφορές που εκφράζονται από τις τοπικές κοινωνίες (hosts) για θέματα που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη, τον τουρισμό και τους τουρίστες (guests), αποτελούν ένα **δυναμικό στοιχείο** για την πορεία του τουρισμού. Οι αντιδράσεις απέναντι στον τουρισμό φαίνεται να επηρεάζονται από τα **στάδια της τουριστικής ανάπτυξης** σε κάθε προορισμό.

Ο όρος <στάδια> χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις διαδοχικές φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, στην κάθε μια από τις οποίες διαμορφώνονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε ότι αφορά στην κοινωνικοοικονομική δομή και τον τύπο των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

Κάποιοι από τους παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία της αντίδρασης των κοινωνιών υποδοχής προς την τουριστική ανάπτυξη αναφέρονται:

5.1 ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ/ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι τουριστικές επιπτώσεις σε συνδυασμό με το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης είναι δυο μεταβλητές που προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό και τις αντιδράσεις προς τον τουρισμό, την τουριστική ανάπτυξη και τους τουρίστες.

Συνήθως, όσο **μικρότερο** είναι το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, τόσο θετικότερες είναι και οι αντιδράσεις από την πλευρά των τοπικών κοινωνιών και τόσο λιγότερο γίνονται αντιληπτές, κάποιες από τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού (εάν υπάρχουν).

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

Στα **πρώτα στάδια** της τουριστικής ανάπτυξης, όταν υπάρχει ένας μικρός αριθμός τουριστών, οι κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις, είναι **κυρίως ωφέλιμες** προς την τοπική κοινωνία (Loukissas 1982, Mathieson και Wall, 1982).

Οι τοπικοί πόροι και οι άνθρωποι που ήταν ημιαπασχολούμενοι, αρχίζουν να κινητοποιούνται, δραστηριότητες που τείνουν να εκλείψουν, επαναδραστηριοποιούνται και αναζωογονούνται και τα πάντα αναπτύσσονται μέσα σ' ένα **κλίμα ευφορίας**.

Οι τοπικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν την τουριστική ανάπτυξη σαν κάτι που θα τους ωφελήσει, ατομικά και κοινωνικά, έχοντας υψηλές προσδοκίες.

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

5.2. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ/ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Ένα άλλο σημείο αφορά τη σχέση της τοπικής κοινωνίας τον **έλεγχο του τουριστικού προϊόντος και την εμφάνιση των αρνητικών επιπτώσεων**.

Εάν αυτός, παραμείνει στην ιδιοκτησία τοπικών τουριστικών παραγόντων, τότε υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μην υπάρξουν προβλήματα αντιδράσεων κατά την πορεία της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή, αλλά και περιορισμός/έλεγχος προς την πλευρά των επιπτώσεων.

Οι αρνητικότερες επιπτώσεις εμφανίστηκαν σε περιοχές που ο έλεγχος του τουριστικού προϊόντος πέρασε σε χέρια μη-τοπικών επιχειρηματιών, καθώς εμφανίστηκε μια παράλληλη τουριστική οικονομία που αναπτύσσονταν ανεξάρτητα από την τοπική και απευθύνονταν αποκλειστικά στην κάλυψη των αναγκών των τουριστών.

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

5.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ/ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Η πορεία ενσωμάτωσης του τουρισμού στις κοινωνίες υποδοχής εξαρτάται και από παράγοντες, όπως τα **κοινωνικά και πολιτισμικά** χαρακτηριστικά τους.

Ο Dogan (1989) αναφέρει, ότι εάν ο τουρισμός εισαχθεί σε μια κοινότητα μέσω ξένων, τότε δεν θα υπάρχει ανάλογη ενσωμάτωση στην κοινωνικοοικονομική ζωή και είναι πιθανόν να υπάρξει αντίσταση. Εάν αντίθετα, η τουριστική ανάπτυξη περιλάβει και ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνίας υποδοχής, τότε μάλλον η αποδοχή, θα είναι πολύ μεγαλύτερη.

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

5.4. ΤΥΠΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΑ/ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Άλλος σημαντικός παράγοντας είναι και ο **τύπος του τουρίστα και της μορφής του τουρισμού** που εισάγεται στην κοινωνία υποδοχής, γιατί ακριβώς μπορεί να **επηρεάσει τον τύπο αντίδρασης** που θα αναπτύξουν οι κάτοικοι.

Έτσι, οι περιπλανώμενοι (drifters) και οι εξερευνητές (explorers) (Cohen 1972) που αφορούν μικρούς αριθμούς, συνήθως προσαρμόζονται μερικώς ή πλήρως στις τοπικές νόρμες, ενώ αντίθετα ο ατομικός και ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός, συνεπάγεται δυσκολίες στην προσαρμογή.

Συνήθως, **ο τύπος του τουρίστα και της μορφής του τουρισμού, σχετίζεται άμεσα με το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης**. Καθώς το τουριστικό θέρετρο αναπτύσσεται, αυτοί που πρώτοι το ανακάλυψαν, δίνουν τη θέση τους σε μαζικούς τουρίστες που λόγω του **μεγάλου όγκου** τους δημιουργούν **ανταγωνισμό** για τη χρήση των πόρων.

5. Αντιδράσεις κοινωνιών υποδοχής

Βέβαια, **δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση** του σταδίου τουριστικής ανάπτυξης με τις αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών απέναντι στον τουρισμό. Σε διαφορετικά στάδια μπορεί να συνυπάρχουν διαφορετικές αντιδράσεις.

Σε ένα γενικό πλαίσιο στο βαθμό που οι επιπτώσεις του τουρισμού εκλαμβάνονται ως **θετικές**, η αντίδραση των κατοίκων παίρνει την μορφή της **αποδοχής**, ενώ όταν αυτές θεωρηθούν **αρνητικές**, τότε υπάρχει **δυσανεμία** και αντιδράσεις.

6. Θεωρητικές προσεγγίσεις αντιδράσεων τοπικών κοινωνιών

Για την ταξινόμηση των αντιλήψεων και αντιδράσεων των τοπικών κοινωνιών, έχουν γίνει **προσπάθειες κατάταξης** από διάφορους ερευνητές, με σκοπό τη δημιουργία του πλαισίου για μια κοινή θεωρητική προσέγγιση.

Στα διαφορετικά πλαίσια ανάλυσης που παρουσιάζονται παρακάτω, είναι **κοινά τα εξής στοιχεία**:

- Οι αντιδράσεις πάντα εμφανίζονται σε σχέση με το πως χαρακτηρίζονται οι τουριστικές επιπτώσεις, αρνητικές ή θετικές και φορτίζονται ανάλογα
- Για την εμφάνιση των επιπτώσεων και επομένως και των αντιλήψεων για αυτές, το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, αποτελεί σημαντικό στοιχείο.

6.1 Pearce (Miossec)

Ο Pearce (1982), αναφέρθηκε στο μοντέλο που πρότεινε ο Miossec (1976, 1977), το οποίο αποτύπωνε τη **δομική εξέλιξη** των τουριστικών περιοχών στο χώρο και το χρόνο.

Στις **πρώτες φάσεις (0-1)** η περιοχή είναι απομονωμένη, δεν υπάρχει καθόλου ή υπάρχει λίγη ανάπτυξη, οι τουρίστες έχουν μια ασαφή ιδέα για τον προορισμό, ενώ οι κάτοικοι τείνουν να έχουν μια κοινή άποψη, σχετικά με το τι μπορεί να φέρει ο τουρισμός. Η επιτυχία των πρωτοπόρων θερέτρων (resorts) ωθεί σε επιπλέον τουριστική ανάπτυξη **(φάση 2)**.

6.1 Pearce (Miossec)

Καθώς η τουριστική βιομηχανία επεκτείνεται, ένα σύνθετο αυξανόμενα ιεραρχικό σύστημα θέρετρων και δικτύων μεταφοράς αναπτύσσεται, ενώ αλλαγές στις στάσεις των κατοίκων, μπορεί να οδηγήσουν στην πλήρη αποδοχή του τουρισμού, στην εφαρμογή ελέγχων ή και στην απόρριψη του (φάσεις 3,4). Παράλληλα, οι τουρίστες γίνονται περισσότερο επιφυλακτικοί, σχετικά με το τι έχει ο προορισμός να προσφέρει, με την έναρξη της χωρικής εξειδίκευσης.

Με την περαιτέρω ανάπτυξη, ο τουρισμός από μόνος του είναι αυτός που τραβάει τους τουρίστες και όχι τα αυθεντικά θέλγητρα (attractions). Αυτή η αλλαγή, ωθεί κάποιους τουρίστες προς άλλες περιοχές.

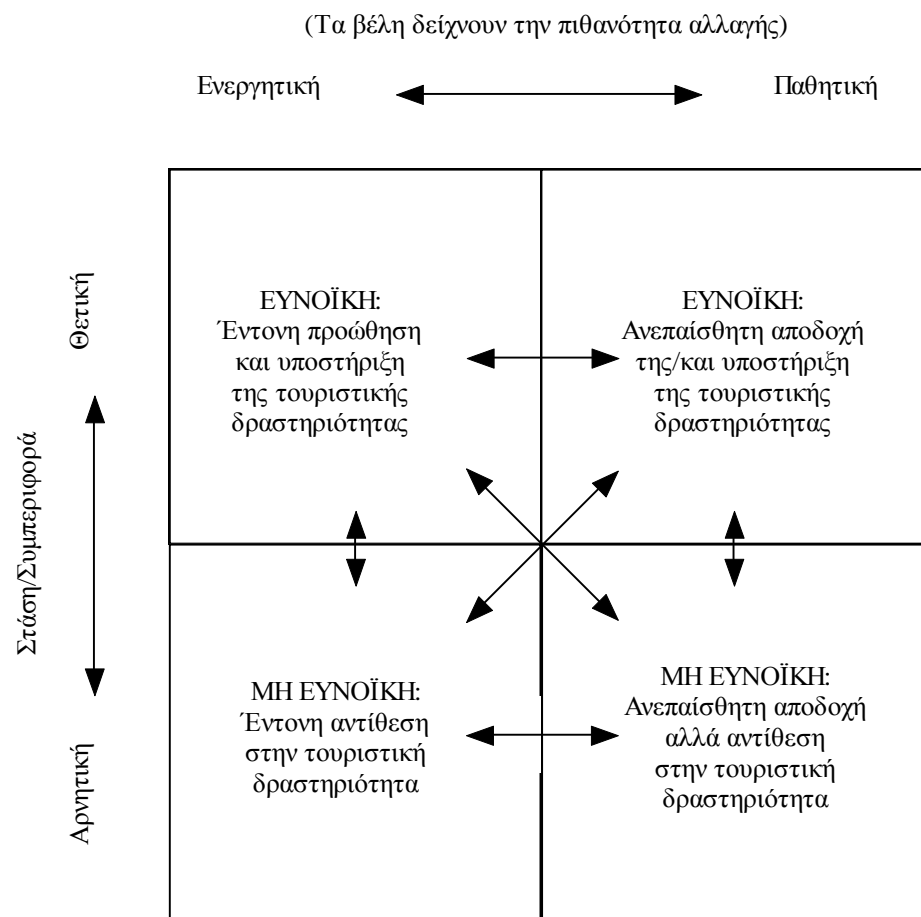
Αυτά τα στάδια, όπως αναφέρει και ο Pearce (1989) δεν είναι υποθετικά, καθώς εμπειρικές έρευνες έδειξαν ότι πολλές τουριστικές περιοχές στη Μεσόγειο βρίσκονται στο στάδιο της ωριμότητας.

6.2 Butler

Ένα άλλο περισσότερο σύνθετο μοντέλο, αναπτύχθηκε από τον Butler (1980). Έξι στάδια συνθέτουν αυτή την εξελικτική συνέχεια, η οποία βασίζεται στην έννοια του κύκλου ζωής του προϊόντος: **εξερεύνηση** (exploration), **ενασχόληση** (involvement), **ανάπτυξη** (development), **παγίωση** (consolidation), **στασιμότητα** (stagnation), **αναζωογόνηση** (rejuvenation) ή **πτώση** (decline).

Στο **πρώτο στάδιο**, δεν υπάρχουν οι ειδικές παροχές για τους επισκέπτες που υπάρχουν στο **δεύτερο στάδιο**, αλλά στο **επόμενο στάδιο** της ανάπτυξης, ο έλεγχος και η συμμετοχή των ντόπιων φθίνει, ενώ εισρέουν «εξωγενείς» οργανισμοί και εταιρείες. Στο στάδιο της **παγίωσης**, κυριαρχούν αλυσίδες και οργανισμοί, ενώ η τοπική συμμετοχή αυξάνει και πάλι, κατά το στάδιο της **πτώσης**.

Σχήμα 1. Αντιδράσεις τοπικών κοινωνιών σύμφωνα με τον Butler

6.3 Dogan

Ένα άλλο πλαίσιο ανάλυσης προτάθηκε από τον Dogan (1989) με τις αντιδράσεις να παίρνουν **πέντε μορφές**. Αναλυτικότερα:

1. Αντίσταση

Η αντίσταση από το μέρος των ντόπιων και οι εκφράσεις δυσαρέσκειας απέναντι στους τουρίστες, αφορούν καταστάσεις, όπου:

- A. οι ντόπιοι αποκλείονται από την χρήση κάποιων πόρων ή παροχών (Pearce 1989) ή*
- B. όταν τα ενδιαφέροντά/ συμφέροντά τους, επηρεάζονται αρνητικά από τον τουρισμό ή*
- Γ. όταν οι διαφορές στα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι έντονες (de Kadt 1979) και όπου γενικότερα η πολιτισμική απόσταση είναι μεγάλη.*

6.3 Dogan

2. Αποτράβηξη

Όταν οι αλλαγές που προκαλεί ο τουρισμός, δεν γίνονται αποδεκτές από ένα σημαντικό τμήμα του τοπικού πληθυσμού, τότε η αντίδρασή του παίρνει την μορφή της απομόνωσης, της αποφυγής επαφών με τους ξένους, της αναβίωσης παλιών παραδόσεων και της ενίσχυσης της εθνικής και πολιτισμικής συνείδησης.

6.3 Dogan

3. Διατήρηση των ορίων

Σε κάποιες περιοχές που ωφελούνται οικονομικά από τον τουρισμό και οι αρνητικές επιπτώσεις έχουν ανατραπεί αποτελεσματικά, η τοπική κοινότητα δέχεται τον τουρισμό χωρίς αντίσταση ή αρνητικά συναισθήματα. Αυτή η διαδικασία, απαιτεί τον καθορισμό αυστηρών ορίων ανάμεσα στις ξένες και την τοπική κουλτούρα και παρουσιάζει τις τοπικές παραδόσεις στους ξένους μ' ένα διαφορετικό τρόπο, έτσι ώστε οι επιπτώσεις σ' αυτήν να περιοριστούν και να ελαχιστοποιηθούν.

Σε ένα βαθμό, αυτή η στρατηγική μπορεί να συσχετιστεί και με την «σκηνοθέτηση» πολιτισμικών στοιχείων και χαρακτηριστικών, έτσι ώστε να προστατευθούν αυτά που είναι αυθόρμητα και «αυθεντικά».

3. Dogan

4. Αναζωογόνηση

Ο τουρισμός κάποιες φορές, μπορεί να είναι παράγοντας για την διατήρηση και την προστασία της παραδοσιακής κουλτούρας, παρά για την κατάλυσή της. Σε πολλές περιπτώσεις έθιμα και παραδόσεις αναβιώνουν και αποκτούν νέο περιεχόμενο, όταν μετατρέπονται σε τουριστικά θέλγητρα.

5. Υιοθέτηση

Κάποια τμήματα των τοπικών κοινωνιών, επιδεικνύουν μια προσπάθεια για κατάλυση των παραδοσιακών κοινωνικών δομών και τείνουν να υιοθετούν και να προσαρμόζονται στα πρότυπα της δυτικής κουλτούρας, την οποία συμβολίζει ο τουρισμός. Τέτοιες τάσεις αναφέρονται ως **κίνητρο επίδειξης** και συνήθως εντοπίζονται σε κοινωνικές ομάδες που έχουν αυξημένο οικονομικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ είναι έντονες και στις νεαρές ηλικίες, όπου ασπάζονται ευκολότερα τα κοινωνικά και καταναλωτικά πρότυπα.

6.3 Dogan

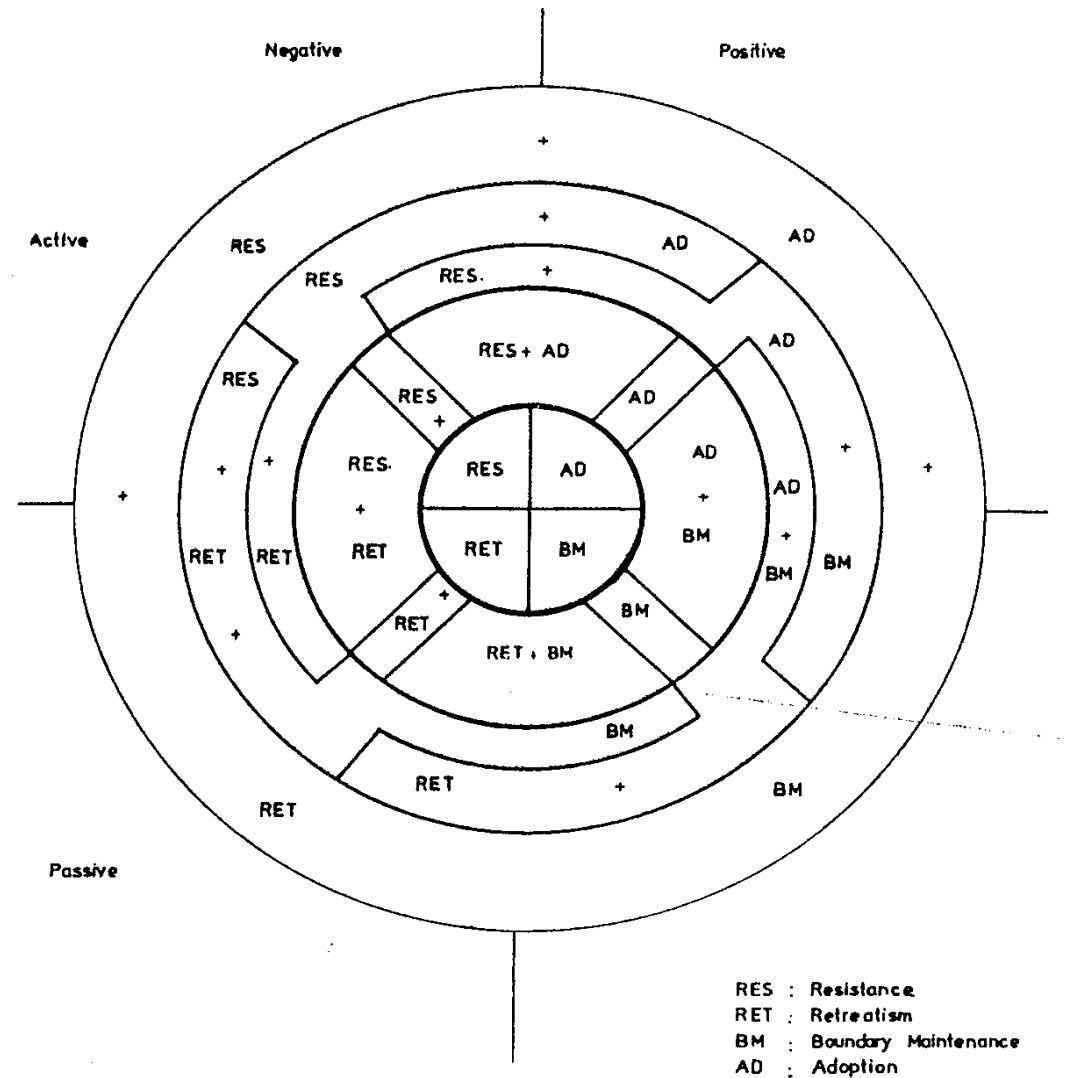
Όπως σημειώνει ο Dogan, αυτές οι τέσσερις αντιδράσεις δεν μπορούν να αντικατοπτριστούν σαφώς και ξεκάθαρα. Κάθε μία από αυτές, **μπορεί να συνυπάρχει** με μία άλλη. Αυτήν την διαδικασία παρουσιάζει το παρακάτω σχήμα.

Καθώς πηγαίνουμε από το **κέντρο**, που ισοδυναμεί με **σαφείς αντιδράσεις**, προς την **περιφέρεια**, η **ετερογένεια/ διάχυση των αντιδράσεων αυξάνεται**.

Το αριστερό μέρος του σχήματος 2, παρουσιάζει τις αρνητικές αντιδράσεις, το δεξί τις θετικές, το πάνω τις ενεργητικές και το κάτω τις παθητικές.

Αυτή η ταξινόμηση, έχει κάποια κοινά σημεία με αυτή του Butler. Έτσι, η αντίσταση αντιστοιχεί στην αρνητική- ενεργητική αντίδραση στο πλαίσιο Butler, που ορίζεται σαν επιθετική εναντίωση στον τουρισμό κ.ο.κ.

Σχήμα 2. Οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών, σύμφωνα με τον Dogan

6.4 Doxey

Ένα άλλο πλαίσιο ανάλυσης, αναπτύχθηκε από τον Doxey (1976), στο οποίο η βασική υπόθεση ήταν ότι, οι **αμοιβαίες αντιδράσεις ανάμεσα στους ξένους και τους μόνιμους κάτοικους, μπορεί να εκφραστούν με ποικίλους βαθμούς εκνευρισμού/ δυσαρέσκειας των μόνιμων κατοίκων**. Ο εκνευρισμός/ δυσαρέσκεια, μπορεί να οφείλεται στον αυξημένο αριθμό των τουριστών και τους κινδύνους τους οποίους θέτουν τον τρόπο ζωής των μόνιμων κατοίκων.

6.4 Doxey

Κατασκεύασε μια **κλίμακα εκνευρισμού** όπου οι τουριστικοί προορισμοί περνάνε από το στάδιο της ευφορίας, της απάθειας, του εκνευρισμού και του ανταγωνισμού για να φτάσουν στο τελευταίο στάδιο, όπου οι άνθρωποι έχουν ξεχάσει τι διατηρούσαν και το περιβάλλον έχει καταστραφεί.

Το **επίπεδο εκνευρισμού** (*level of irritation*), εξαρτάται από τις επαφές μεταξύ τοπικής κοινωνίας και τουριστών και καθορίζεται από την **αμοιβαία συμβατότητα** (*compatibility*) του καθενός, με την υπόθεση ότι, ακόμη και μεταξύ φαινομενικά όμοιων ομάδων, μπορούν να δημιουργηθούν εντάσεις, με τις διαφορές στο χρώμα, την κουλτούρα, την οικονομική θέση και την εθνικότητα να αυξάνουν την πολυπλοκότητα.

Κλίμακα εκνευρισμού –Doxey

Πηγή: Doxey (1975): Mathieson and Wall (1982)

1. Επίπεδο ευφορίας

Οι άνθρωποι είναι ενθουσιασμένοι και συνεπαρμένοι με την τουριστική ανάπτυξη και έχουν πολλές προσδοκίες από αυτήν. Το κλίμα αυτό, ενισχύεται και από το ότι η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα τους, έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας σχέσης «πρόσωπο με πρόσωπο».

Οι ντόπιοι καλωσορίζουν τους ξένους και τους αντιμετωπίζουν ως φιλοξενούμενους (*guests*) και υπάρχει ένα αμοιβαίο συναίσθημα ικανοποίησης. Υπάρχουν ευκαιρίες για τους ντόπιους και ροή εσόδων από τους τουρίστες. Βασικό χαρακτηριστικό, είναι η αποδοχή της παρουσίας των τουριστών και η επικοινωνία μέσα στο πλαίσιο που διαμορφώνουν οι τοπικές κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιομορφίες.

Κλίμακα εκνευρισμού -Doxey

2. Επίπεδο απάθειας

Καθώς η βιομηχανία επεκτείνεται, οι άνθρωποι λαμβάνουν τους τουρίστες ως κάτι **δεδομένο**. Αυτοί, γίνονται στόχοι για πλουτισμό και η προσωπική επαφή γίνεται περισσότερο **τυπική**. Στις σχέσεις μεταξύ των ντόπιων και των τουριστών, υπάρχουν εξελίξεις που οδηγούν σε μια **σταδιακή αδυναμία** να υπάρξει επικοινωνία. Αυτό, είναι ιδιαίτερα έντονο στις περιοχές στις οποίες η δημιουργία υποδομών, απευθύνεται κυρίως στους επισκέπτες. Η προηγούμενη αυθόρμητη επαφή, γίνεται περισσότερο **εμπορική** και η δυσπιστία και η περιχαράκωση στην τυπικότητα, χαρακτηρίζουν αυτή τη φάση.

Κλίμακα εκνευρισμού -Doxey

3. Επίπεδο εκνευρισμού

Αυτό το επίπεδο, ξεκινάει όταν η επέκταση της βιομηχανίας την φέρνει κοντά στο σημείο **κορεσμού** ή όταν επιτρέπει το πέρασμα σ' ένα επίπεδο, που οι ντόπιοι **δεν μπορούν να ελέγξουν τον αριθμό των τουριστών**.

Η συνέχιση της αύξησης του αριθμού των τουριστών και η συνεχόμενη εμπορευματοποίηση της σχέσης, ανάμεσα σε ντόπιους και τουρίστες, οδηγεί στην δημιουργία ενός **κλίματος δυσφορίας και εκνευρισμού** και φανερώνεται με την δημιουργία εμφάνισης **στερεοτύπων** για τους τουρίστες. Η εδραίωση των στερεοτύπων σε αυτή τη χρονική περίοδο, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη φαινομένων ξενοφοβίας.

Κλίμακα εκνευρισμού -Doxey

4. Επίπεδο ανταγωνισμού

Ο εκνευρισμός γίνεται ακόμη πιο έκδηλος. Οι άνθρωποι βλέπουν τους τουρίστες σαν τις **αιτίες για όλα τα κακά**. «Οι φόροι αυξάνονται λόγω των τουριστών». «Διέφθειραν την νεολαία μας». «Έχουν καταστρέψει ότι καλό είχαμε στην πόλη μας».

Η αμοιβαία ευγένεια, έχει δώσει την θέση της στον ανταγωνισμό και οι τουρίστες **δεν είναι πλέον ευπρόσδεκτοι**. Αυτή την περίοδο λοιπόν οι κάτοικοι, αποδίδουν ευθύνες για όσα συμβαίνουν στην περιοχή τους και θεωρούν αρνητικά, στους τουρίστες. Έτσι έρχονται σε μια απόλυτη αντίθεση μαζί τους και **επιδιώκουν απλώς να μεγιστοποιήσουν** τα οικονομικά οφέλη από τις συναλλαγές μαζί τους.

Κλίμακα εκνευρισμού -Doxey

5. Τελικό Επίπεδο

Όλα αυτά συμβαίνουν, ενώ οι ντόπιοι **ξέχασαν** τι είχαν και τι έφερε τους τουρίστες, στην περιοχή τους, αλλά προκειμένου να αναπτυχθούν, επέτρεψαν (ανεξέλεγκτες) αλλαγές στο περιβάλλον.

Αυτό που πρέπει τώρα να μάθουν, είναι ότι το περιβάλλον δεν θα είναι όπως πριν. Μπορεί ακόμη να έρχονται τουρίστες, αλλά **ανήκουν σε έναν διαφορετικό τύπο**, από αυτούς που καλωσόριζαν τα πρώτα χρόνια.

Εάν ο προορισμός, είναι αρκετά μεγάλος να αντιμετωπίσει τον μαζικό τουρισμό, τότε θα συνεχίσει να αναπτύσσεται.

6.6 Ar και Crompton

Ακολουθώντας τα μοντέλα που αναπτύχθηκαν από τους Doxey (1976), Butler(1980) και Dogan (1989), οι Ar και Crompton (1993), προσπάθησαν να εντάξουν τις αντιδράσεις προς τον τουρισμό, στα πλαίσια **τεσσάρων κύριων μορφών**, οι οποίες διαβαθμίστηκαν, σύμφωνα με το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης του προορισμού:

1. Η πρώτη αναφέρεται στο **κλίμα ενθουσιασμού** που επικρατεί, κατά τα πρώτα στάδια της εισαγωγής των τουριστών σε μια περιοχή (*embracement*)
2. Η δεύτερη, αναφέρεται σε μια περισσότερη **σκεπτική αντιμετώπιση** από το μέρος των τοπικών κοινωνιών (*tolerance*). Εντοπίζουν και τα θετικά και τα αρνητικά της τουριστικής ανάπτυξης.

5.1.6. Ar και Crompton

3. Η τρίτη στρατηγική, έχει να κάνει με τον **περιορισμό των επαφών** με τους τουρίστες σε ένα επίπεδο, μόνο επαγγελματικών σχέσεων και αναφέρεται η προσπάθεια για να προσαρμοστούν στον νέο τρόπο ζωής, επαναπροσδιορίζοντας την καθημερινή ζωή τους (*adjustment*).
4. Η τέταρτη, είναι και η **αρνητικότερη στρατηγική**. Οι τοπικές κοινωνίες απομακρύνονται, για να μην έρχονται σε επαφή με τους τουρίστες (*withdrawal*).

Σύνοψη

Όλες αυτές οι στρατηγικές, καταλήγουν σε **έκφραση διαφορετικών στάσεων/ συμπεριφορών, οι οποίες όμως μπορούν να συνυπάρχουν**, ανάλογα με την σχέση που ορίζει τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλαδή τους τουρίστες και τις τοπικές κοινωνίες, τόσο μεταξύ τους, αλλά και γενικότερα με τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης.

Σε γενικές γραμμές, όλα τα θεωρητικά πλαίσια, βλέπουν τις αντιδράσεις προς τον τουρισμό σαν σημεία ενός συνεχούς, όπου το ένα άκρο εκφράζει τις θετικότερες αντιδράσεις και το άλλο τις αρνητικότερες, τα οποία ωστόσο δεν αποκλείεται να υφίστανται παράλληλα.

Όλα τα παραπάνω πλαίσια ανάλυσης, εμπεριέχουν ένα **δυναμικό στοιχείο**, υποθέτοντας ότι η αντίληψη των επιπτώσεων **θα αλλάζει στον χρόνο/ χώρο**. Ωστόσο καλύτερο θα ήταν όλες αυτές οι προσεγγίσεις να θεωρηθούν ως **υποθέσεις**, παρά ως θεωρίες, γιατί είναι απαραίτητο να δοκιμαστούν από ποικιλία εμπειρικών δεδομένων.

7. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος

Η τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιοχές, επικεντρώθηκε κυρίως στην επιδίωξη οικονομικών οφελών, **αγνοώντας** τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών και τις **αρνητικές επιπτώσεις** στο φυσικό περιβάλλον.

Η βιβλιογραφία για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, δίνει έμφαση στην σημαντικότητα του περιβάλλοντος για την **ενδυνάμωση** και την **ανάπτυξη** της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά θέτει και τον **προβληματισμό** σχετικά με τις δυνητικές μη αντιστρεπτές επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον.

7. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος

A. Σχέση τουρισμού - περιβάλλοντος

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Matheson και Wall (1993), ο τουρισμός δείχνει να ενισχύει δύο αντικρουόμενες σχέσεις με το περιβάλλον. Η **συμβιωτική**, υφίσταται όταν αλληλοϋποστηρίζονται, ενώ η άλλη είναι **ανταγωνιστική** και εκφράζεται κυρίως μέσω της εμφάνισης αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Αυτή η σχέση είναι βέβαιο ότι είναι **σύνθετη** (UNEP, 1999), αλλά και **δυναμική** (Κοκκώσης, 2001).

Η δυναμική στην αλληλεπίδραση τουρισμού και περιβάλλοντος, αποτελεί σημείο προβληματισμού για τις σύγχρονες κοινωνίες, αναζητώντας τα χαρακτηριστικά μιας κατάλληλης **πολιτικής ανάπτυξης του τουρισμού**, η οποία να μην επιδρά αρνητικά στο περιβάλλον και τις προοπτικές του (Κοκκώσης, 2000).

7.1 Επιπτώσεις του Τουρισμού στο περιβάλλον

Η απαίτηση για «στασιμότητα» στην κατάσταση του περιβάλλοντος, είτε αυτό αναφέρεται στο φυσικό είτε στις κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του, δεν έχει βάση αλλά **προϋπόθεση αποτελεί η εξέλιξη και τη διατήρηση του στο χρόνο.**

Ο άνθρωπος διαχειρίζεται και επομένως χρησιμοποιεί το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει. Το ερώτημα αφορά το **βαθμό και την κατεύθυνση της χρήσης**, καθώς κάποιες χρήσεις είναι λιγότερο κατάλληλες και περισσότερο επιβλαβείς από κάποιες άλλες.

Η **τεχνολογία και ο τρόπος ζωής** κάθε κοινωνίας έχουν και την ανάλογη επίδραση όσο αφορά το επίπεδο χρήσης. Η κατάλληλη περιβαλλοντική διαχείριση (environmental management) μπορεί να αποσαφηνίσει και να προσδιορίσει καλύτερα αυτή τη σχέση.

7. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος

B. Εξωτερικότητες

Ο τουρισμός αποτελεί μια **πολυπρόσωπη οικονομική δραστηριότητα** που αλληλεπιδρά με το περιβάλλον στο πλαίσιο μιας διττής διαδικασίας. Από τη μια, **συνεισφέρει** στην παραγωγή του τουριστικού προϊόντος και από την άλλη παράγει **ανεπιθύμητα παραπροϊόντα**, τροποποιώντας την ποιότητα του περιβάλλοντος με την πρόκληση **περιβαλλοντικών εξωτερικότητων** (*externalities*) από τις οποίες επηρεάζεται.

Υπάρχουν διάφορες απόψεις για το αν ο τουρισμός βλάπτει ή ωφελεί το περιβάλλον. Πολλοί ερευνητές, πιστεύουν ότι ο τουρισμός είναι **λιγότερο βλαπτικός** από άλλες βιομηχανίες και εφόσον βασίζεται στην ποιότητα του περιβάλλοντος παρέχει τα **οικονομικά μέσα** για τη διατήρηση και την προστασία του.

Ο **τύπος τουριστών** και των **τουριστικών δραστηριοτήτων** που θέλγει ένας προορισμός έχουν καθοριστικό ρόλο για την ερμηνεία των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

7. Το περιβάλλον ως τουριστικός πόρος

Γ. Ποιότητα περιβάλλοντος

Η ποιότητα του περιβάλλοντος ενός προορισμού, καθορίζει και το **βαθμό της επιτυχίας** της τουριστικής ανάπτυξης καθώς αποτελεί έναν **τουριστικό πόρο-κλειδί** και επομένως η προστασία και η διατήρησή του, είναι ζωτικές για το μέλλον του ίδιου του τουρισμού αλλά και για την ποιότητα ζωής της τοπικής κοινωνίας.

Η **ποιότητα του περιβάλλοντος** του τουριστικού προορισμού, αποτελεί τον πιο σημαντικό τουριστικό πόρο και γι' αυτό το λόγο, ο Κοκκώσης (2000), θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να αναγνωρισθούν, να καταγραφούν και να ταξινομηθούν τα βασικά στοιχεία που την συνθέτουν.

7.1 Επιπτώσεις του Τουρισμού στο περιβάλλον

Δ. Καθορισμός ορίων

Ένα σημαντικό ερώτημα, αφορά **την κλίμακα** που πρέπει να αναπτυχθεί ο τουρισμός, έτσι ώστε να **μην δημιουργεί προβλήματα** στο τοπικό περιβάλλον και τον πολιτισμό.

Για τον σχεδιασμό της κατάλληλης τουριστικής ανάπτυξης σε μια περιοχή, πρέπει να ληφθεί υπόψη η **φέρουσα ικανότητα** της, ως προς την απορρόφηση των ενδεχομένων αλλαγών. Η καταλληλότερη κλίμακα ανάπτυξης μπορεί να προσδιοριστεί από τον περισσότερο **σπάνιο και ευπαθή** φυσικό πόρο, όπως για παράδειγμα το νερό.

Επομένως η φύση της σχέσης ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον, προσδιορίζεται κυρίως από τη **φέρουσα ικανότητα** του δεύτερου, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχουν όρια που διέπουν την **χρήση** του.

7.2 Περιβάλλον και Σχεδιασμός για τον τουρισμό

Η ενσωμάτωση **παραμέτρων που αφορούν το περιβάλλον** στον τουριστικό σχεδιασμό, είναι μια αναγκαία συνθήκη για την αειφορική τουριστική ανάπτυξη.

Ο **περιβαλλοντικός σχεδιασμός** και η ανάλυση της **φέρουσας ικανότητας** αποτελούν σημαντικές **τεχνικές** για των περιορισμό των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και πολιτισμικών προβλημάτων από τον τουρισμό (Κοκκώσης, 2001).

7.2 Περιβάλλον και Σχεδιασμός για τον τουρισμό

Σημαντική είναι και η **εκπαίδευση** σε θέματα περιβάλλοντος, για όλους τους μετόχους, γιατί τονίζει την σημασία της **δημιουργίας περιβαλλοντικής συνείδησης** και την κατανόηση για την αναγκαιότητα της **περιβαλλοντικής προστασίας**.

Η **επικοινωνία** (communication) αποτελεί εργαλείο για την **ενημερότητα του κοινού** (public awareness) για θέματα περιβάλλοντος και περιβαλλοντικής προστασίας.

Είναι αναγκαίο η τοπική κοινωνία να είναι σε **εγρήγορη** σε σχέση με θέματα που επηρεάζουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και γενικότερα να υπάρχει **διαρκής πληροφόρηση** για την πορεία της σχέσης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος.

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Οι επιπτώσεις του τουρισμού δεν εξαρτώνται μόνο από τον παράγοντα **χρόνο** για την διαπίστωση της ύπαρξης τους, αλλά ανάλογα και με τον **τρόπο** με τον οποίο γίνονται αντιληπτές, μπορούν να διακριθούν σε **πραγματικές** (*actual*) και “**προσλαμβανόμενες**” (*perceived*) (Kavallinis και Pizam, 1994).

Οι **πραγματικές επιπτώσεις** έχουν την ιδιότητα να γίνονται εύκολα αντιληπτές και κατανοητές, γιατί μπορούν να εκτιμηθούν με αντικειμενικές μετρήσεις ή να προσεγγιστούν με διάφορες τεχνικές.

Οι **προσλαμβανόμενες** (υποκειμενικές) αναφέρονται σε εκείνες τις επιπτώσεις που τα άτομα **θεωρούν σημαντικές** (μπορούν να συμπίπτουν με τις πραγματικές) ή έχουν **πειστεί** ότι είναι οι σημαντικότερες (Wall 1996) και γίνονται αντιληπτές βάση των κοινωνικών και πολιτισμικών **χαρακτηριστικών** τους (προηγούμενων εμπειριών, ενδιαφερόντων, συμφερόντων, γνώσεων, κλπ).

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Έτσι, τα διάφορα χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου λειτουργούν ως **φίλτρα**, μέσα από τα οποία **κατανοεί την πραγματικότητα** και ειδικότερα αυτήν που αφορά την πρόσληψη ή όχι συγκεκριμένων περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Για παράδειγμα, μπορεί να θεωρείται ως σημαντική αρνητική περιβαλλοντική επίπτωση του τουρισμού, η ύπαρξη σκουπιδιών στην ακτή ή στη θάλασσα, ενώ δίνεται λιγότερη βαρύτητα στην αστικοποίηση και στην αλλαγή των χρήσεων γης.

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο τρόπος με τον οποίο γίνονται αντιληπτές οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αποδεικνύει και τον **βαθμό σημαντικότητας** που τους αποδίδεται και οδηγεί στον εντοπισμό των στοιχείων του περιβάλλοντος τα οποία αξιολογούνται ως τα **κρισιμότερα** για τον ορισμό της “**περιβαλλοντικής ποιότητας**” προσδιορίζοντας την ως **κοινωνική αξία**.

Η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τουρισμού, **μπορεί να διαφέρει** ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες ή ομάδες που ορίζονται με βάση τη **σχέση τους με τον τουρισμό** π.χ η οικονομική εξάρτηση από την τουριστική δραστηριότητα οδηγεί σε αντιλήψεις που εκφράζουν ηπιότερη ένταση για τις επιπτώσεις του στους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους.

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Γενικά η **στάση των ατόμων** απέναντι στον τουρισμό και την αντίληψη των επιπτώσεων του, σχετίζεται με το αν αυτές **βλάπτουν τον τρόπο ζωής τους και την προσωπική τους ευημερία**. Και εφόσον το περιβάλλον συμμετέχει στην ποιότητα ζωής των τοπικών κοινωνιών, είναι αυτονόητο ότι η **υποβάθμισή του επηρεάζει τις στάσεις τους**.

Τα άτομα, προβαίνουν σε αξιολόγηση των κοστών και οφελών, δηλαδή «ζυγίζουν» τι τους ωφελεί περισσότερο π.χ. ένα μη ρυπασμένο φυσικό περιβάλλον – όπως αυτά το ορίζουν – η αυξημένα οικονομικά οφέλη;

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Αν τα άτομα αντιλαμβάνονται ότι τα οικονομικά οφέλη υπερκαλύπτουν τα κόστη που προκαλεί ο τουρισμός, τότε είναι ικανοποιημένα με την κατάσταση που επικρατεί, όμως αυτό **δεν σημαίνει ότι δεν αναγνωρίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις** που έχουν προκληθεί λόγω του τουρισμού.

Άλλο σημαντικό θέμα, το οποίο μπορεί να συσχετιστεί με την αντίληψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αφορά το επίπεδο της **περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης** των τουριστών και των κατοίκων των τουριστικών περιοχών. Αυξημένο επίπεδο περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σημαίνει και εντονότερη πρόσληψη επιπτώσεων.

7.3 Οι αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Τα ζητήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, μπορούν να συσχετιστούν με το **στάδιο τουριστικής ανάπτυξης** στο οποίο βρίσκεται η κάθε τουριστική περιοχή, καθώς είναι γνωστό ότι **διαφέρει** τόσο η ένταση και η ποιότητα των επιπτώσεων, όσο και η στάση/αντιμετώπιση των κατοίκων προς τον τουρισμό όπως είδαμε παραπάνω.

Όσο αυξάνεται το στάδιο τουριστικής ανάπτυξης τόσο εντονότερα γίνονται αντιληπτές και οι επιπτώσεις του, καθώς η αύξηση του αριθμού των τουριστών και η αναλογία κατοίκων προς τουρίστες, έχει ως αποτέλεσμα να υφίστανται **αρνητικότερες αντιλήψεις** και να γίνεται κατανοητό ότι πρέπει να προστατευθεί το περιβάλλον.

Σύνοψη

Από τα παραπάνω αυτό που γίνεται κατανοητό είναι το **πολυσύνθετο** της σχέσης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Το περιβάλλον (φυσικό, πολιτισμικό) αποτελεί την κινητήρια δύναμη για την τουριστική ανάπτυξη. Από την άλλη, αυτή επεμβαίνει στα περιβαλλοντικά γνωρίσματα, τροποποιώντας τον αρχικό χαρακτήρα τους, με αποτέλεσμα να επιδρά και στην ίδια την μελλοντική πορεία της.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο και με δεδομένο ότι το περιβάλλον ταυτίζεται με την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας αλλά και την ποιότητα ζωής των τοπικών κοινωνιών, είναι απαραίτητη η διερεύνηση του προσδιορισμού τους από τοπικές κοινωνίες και τουρίστες.

Έτσι διαπιστώνοντας τις ανάγκες, τις προτιμήσεις και τις απαιτήσεις τους, αποσαφηνίζεται καλύτερα ο στόχος της επιθυμητής αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης.

8.Τουρισμός και Αειφορία

Η ταχεία εκμετάλλευση των φυσικών πόρων με σκοπό τη μεγιστοποίηση του οικονομικού οφέλους και η συνειδητοποίηση ότι τα βραχυπρόθεσμα κέρδη πραγματοποιούνταν εις βάρος των μελλοντικών γενεών, οδήγησε στην διατύπωση μιας **νέας προσέγγισης** για την παγκόσμια ανάπτυξη.

Η έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ (UN Commission on Environment and Development, 1987) με επικεφαλής τον Πρωθυπουργό της Νορβηγίας G.H.Brundtland υπέβαλλε το 1987, μια έκθεση υπό τον τίτλο «Our Common Future» (*Το κοινό μας μέλλον*) με την οποία τέθηκαν οι βάσεις για την προσέγγιση της **αειφορίας** σε κάθε δραστηριότητα βιομηχανικής εκμετάλλευσης **συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού.**

8.Τουρισμός και Αειφορία

Ο στόχος της επιτροπής ήταν να επανεξετάσει τα σημαντικά **προβλήματα** του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης στον πλανήτη και να διαμορφώσει **πραγματοποιήσιμες προτάσεις** για την επίλυσή τους, ώστε η ανθρώπινη πρόοδος να είναι βιώσιμη μέσα από την ανάπτυξη, χωρίς όμως να καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι των μελλοντικών γενεών.

Παρόλη τη μεγάλη συζήτηση και τις πολλές προσπάθειες ορισμού της, ο περισσότερο χρησιμοποιούμενος ορισμός είναι αυτός που περιγράφεται στην παραπάνω έκθεση.

8. Τουρισμός και Αειφορία

Η **αιφορική ανάπτυξη ορίζεται** ως την ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να περιορίζει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Περιλαμβάνει δε, δύο έννοιες κλειδιά.

- Την **έννοια των αναγκών** με περισσότερη εστίαση στις βασικές ανάγκες των φτωχών στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα.
- Την **ιδέα των περιορισμών** που επιβάλλονται από την κατάσταση της τεχνολογίας και κοινωνικής οργάνωσης στην ικανότητα του περιβάλλοντος να ικανοποιεί τις παρούσες και μελλοντικές ανάγκες

Με απλά λόγια η βιώσιμη/αιφορική ανάπτυξη σημαίνει **περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ευημερία με όρους παρόντος και μέλλοντος.**

8. Τουρισμός και Αειφορία

Πάντως όλοι οι ορισμοί της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτούν να αντιμετωπίσουμε τον κόσμο σαν ένα **σύστημα- ένα σύστημα που συνδέει το χώρο και το χρόνο.**

Αυτό γιατί αν βλέπουμε τον κόσμο σαν ένα σύστημα μπορούμε να κατανοήσουμε και να αντιληφθούμε πως η επίδραση των αποφάσεων και των ενεργειών μας δεν περιορίζεται στον χώρο ή στο χρόνο, αλλά **διαχέεται παγκόσμια και διαγενεακά.**

Το τουριστικό πεδίο αποτελεί ένα από τα βασικά πεδία έρευνας και μελέτης της αειφορικής προσέγγισης με τον «**αειφόρο τουρισμό**» να αναδύεται τη δεκαετία του '90 ως αποτέλεσμα της συζήτησης που προέκυψε από την παραπάνω έκθεση σε συνδυασμό με τις αρνητικές επιπτώσεις της ανεξέλεγκτης τουριστικής ανάπτυξης.

8.Τουρισμός και Αειφορία

Οι αρχές που καθιέρωσε η **Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992** χρησίμευσαν ως η βάση για την προώθηση και χρησιμοποίηση της έννοιας «αειφόρος τουρισμός».

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO) ως **αειφόρος τουρισμός** ορίζεται *ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη του τις τωρινές και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές του επιπτώσεις, ικανοποιώντας τις ανάγκες των επισκεπτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής του τουρισμού.*

8.Τουρισμός και Αειφορία

Οι Κοκκώσης και Τσάρτας (2001) προσεγγίζουν την αειφορική τουριστική ανάπτυξη ως τον **τύπο της τουριστικής ανάπτυξης** που δραστηριοποιείται **ισόρροπα** στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη **συνεχή ανατροφοδότησή** της.

Η Χάρτα για τον τουρισμό και τη Β.Α.

Οι **γενικές αρχές** για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη διατυπώθηκαν με τη μορφή Χάρτας στο Λανθαρότε της Ισπανίας το 1995. Σύμφωνα με την εν λόγω Χάρτα:

- ❖ Η τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να βασίζεται στα **κριτήρια της αειφορίας**, πρέπει δηλ. να είναι φιλική προς το περιβάλλον, στο παρόν και στο μέλλον, οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις κοινωνίες υποδοχής
- ❖ Ο τουρισμός θα πρέπει να **εναρμονίζεται** με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον
- ❖ Ο τουρισμός πρέπει να **μεριμνά** για τις επιπτώσεις του στην πολιτισμική κληρονομιά και την παράδοση της τοπικής κοινωνίας.
- ❖ Η ενεργή συμβολή του τουρισμού στην αειφόρο ανάπτυξη προϋποθέτει απαραίτητως τη **συγκέντρωση και συμμετοχή** όλων των μετόχων, που εμπλέκονται στη διαδικασία σε όλα τα επίπεδα

Η Χάρτα για τον τουρισμό και τη Β.Α.

- ❖ Η διατήρηση, προστασία και αξιοποίηση του πλούτου της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς απαιτεί **συνεργασία** για να προκύψουν εργαλεία ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.
- ❖ Η διατήρηση ταυτόχρονα της ποιότητας του τουριστικού προορισμού και της ικανότητας να **ικανοποιεί** τους τουρίστες, θα πρέπει να αντιπροσωπεύει τους πρωταρχικούς στόχους στη διαμόρφωση των τουριστικών στρατηγικών και προγραμμάτων.
- ❖ Ο τουρισμός πρέπει να βασίζεται στη **διεύρυνση των ευκαιριών** για την τοπική κοινωνία συμβάλλοντας τα μέγιστα στην τοπική οικονομία
- ❖ Αναγνωρίζεται η ανάγκη **προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού** που εναρμονίζονται με τις αρχές της αειφορίας

Η Χάρτα για τον τουρισμό και τη Β.Α.

- ❖ Η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει να υπηρετεί τη **βελτίωση της ποιότητας ζωής** των κοινωνιών υποδοχής και πρέπει να επιφέρει εμπλουτισμό στην κοινωνικοπολιτισμική ταυτότητα του κάθε προορισμού.
- ❖ Η Κεντρική Διοίκηση και οι φορείς που εμπλέκονται, καθώς και οι ΜΚΟ θα πρέπει να αναλάβουν **δράσεις** για την επίτευξη του **ολοκληρωμένου σχεδιασμού** της τουριστικής ανάπτυξης.
- ❖ Προτεραιότητα δίνεται στις **δράσεις** για την **προστασία και ανάδειξη** του περιβάλλοντος και τους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις για τον τουρισμό.
- ❖ **Ιδιαίτερη μέριμνα** θα πρέπει να λαμβάνεται για τις περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές.

Η Χάρτα για τον τουρισμό και τη Β.Α.

- ❖ Σημασία δίδεται στη δημιουργία **ανοικτών δικτύων πληροφοριών**, για την ανταλλαγή και διάδοση εμπειριών και γνώσης για δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.
- ❖ Στο πλαίσιο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να υποστηριχθούν και να προωθηθούν **περιβαλλοντικά φιλικά συστήματα** διαχείρισης του τουρισμού
- ❖ Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί για την **αντιμετώπιση/πρόληψη των επιπτώσεων** στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στη διαχείριση των αποβλήτων και να αναδειχθεί η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας
- ❖ Η υιοθέτηση και η εφαρμογή **περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας** είναι σημαντική για όλους τους μετόχους στον τουρισμό
- ❖ Θα πρέπει να παρθούν μέτρα για την **ευαισθητοποίηση και ενημέρωση** του κοινού.

8. Τουρισμός και Αειφορία

Η τουριστική αειφορία εκφράζεται με όρους **ολικής ενσωμάτωσης του τουρισμού**, στην κοινότητα, εντός της οποίας αναπτύσσεται και επομένως αναφέρεται στους τύπους του τουρισμού που είναι οι κατάλληλοι για συγκεκριμένα κοινωνικά και φυσικά περιβάλλοντα (Wall, 1997).

Τα **βασικά στοιχεία** για την τουριστική αειφορία, είναι η **ικανοποίηση** των αναγκών των επισκεπτών, της τοπικής κοινωνίας και η περιβαλλοντική **προστασία** και **ανάδειξη** θελγέτρων (attractions) **μελλοντικά**.

Σκοπός είναι η **αειφορική διαχείριση** του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε να επιτευχθεί η **βέλτιστη εμπειρία** για τους τουρίστες-επισκέπτες, καθώς η **ποιότητα της** είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση του τουρισμού.

8. Τουρισμός και Αειφορία

Για την **τοπική κοινωνία**, τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό θα πρέπει να συνεχίζουν να υπάρχουν, όπως και οι θετικές κοινωνικές σχέσεις με τους τουρίστες καθώς εντείνουν την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας και συνεισφέρουν στην θελκτικότητα του προορισμού.

Εάν κάποια **υποβάθμιση** συμβεί σε κάποιο από τα στοιχεία που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν, τότε το προϊόν χάνει μέρος της θελκτικότητάς του. Επομένως είναι για το συμφέρον όλων των τομέων να αναπτύξουν μια θετική, αμοιβαία ωφελιμιστική σχέση, με δεδομένο και τον αυξανόμενο ανταγωνισμό στον τομέα της προσφοράς.

8. Τουρισμός και Αειφορία

Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001) **οι κυρίαρχες παράμετροι** για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη είναι οι εξής:

- **Ειδικός σχεδιασμός** της τουριστικής ανάπτυξης με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, οικονομία και το περιβάλλον
- **Ενίσχυση όλων των μέτρων** (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα σε διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης

8. Τουρισμός και Αειφορία

- **Ειδικό θεσμικό πλαίσιο** που θα προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή
- **Πρώθηση μέτρων και πολιτικών** που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος
- Χρήση των **ειδικών και εναλλακτικών μορφών** τουρισμού ως βασικό άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης

8.1. Τουρισμός και Αειφορία – διαχείριση πόρων

Οι μεγάλοι αριθμοί των τουριστών έχουν συσχετιστεί με την βεβαιότητα για ύπαρξη πιθανών βλαβών στους τουριστικούς πόρους.

Στην πραγματικότητα ωστόσο η **σωστή διαχείριση των πόρων, μπορεί** να αυξήσει τα επίπεδα χρήσης και επομένως περισσότεροι χρήστες/τουρίστες να επωφεληθούν.

Οι τουριστικοί πόροι μπορούν επίσης να **ωφεληθούν** από την αύξηση των χρηστών, καθώς εάν χρεώνεται η πρόσβαση σε αυτούς, μπορεί να χρηματοδοτήσει τη διατήρησή τους, αλλά και να βοηθήσει στην επιπρόσθετη βελτίωση της ποιότητάς τους.

8.2 Τουρισμός και Αειφορία- η απάντηση της Τουριστικής Βιομηχανίας

Όπως αναφέρει ο Page (2001) ο τουριστικός κλάδος προκειμένου να απαντήσει στους επικριτές του για την αδιάκοπη κατανάλωση και υποβάθμιση των φυσικών πόρων έχει αναπτύξει **πρωτοβουλίες** ως απάντηση. Η **Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Διεθνών Ξενοδοχείων** (*international hotels environment initiative*) προάγει την ανακύκλωση, κώδικες συμπεριφοράς, άριστες πρακτικές μεταξύ των μελών της, σχήματα πιστοποίησης και βελτιωμένες προδιαγραφές ενεργειακής αποτελεσματικότητας.

Οι **πρακτικές** αυτές περιλαμβάνουν αγορά προϊόντων περισσότερο φιλικών στο περιβάλλον, μείωση αποβλήτων/ ενέργειας (για παράδειγμα όχι καθημερινό πλύσιμο των λευκών ειδών), επαναχρησιμοποίηση συσκευασιών κ.α.

8.2 Τουρισμός και Αειφορία- η απάντηση της Τουριστικής Βιομηχανίας

Σε κάποιες περιπτώσεις όπως η εφαρμογή **περιβαλλοντικού φόρου** στις Βαlearίδες νήσους το 2002 για να χρηματοδοτήσει περιβαλλοντικές βελτιώσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν από την μακροχρόνια και ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη, δεν αντιμετωπίστηκε θετικά από την τουριστική ζήτηση (γερμανική αγορά πακέτων διακοπών).

8.2 Τουρισμός και Αειφορία- η απάντηση της Τουριστικής Βιομηχανίας

Άλλα παραδείγματα εφαρμογής τέτοιων «οικο- φόρων» (Ενημερωτικό έντυπο ΟΟΣΑ,2011) :

1. Μαλδίβες: 10 δολ. από το κόστος διαμονής ανά κλίνη πηγαίνει στην προστασία του νησιωτικού συμπλέγματος
2. Γκαλαπάγκος: Μέρος από τα έσοδα των εισιτηρίων αποσκοπούν στην προστασία της βιοποικιλότητας στα νησιά.

Αυτή η προσέγγιση από την πλευρά του τουριστικού τομέα (δημόσιου/ιδιωτικού), ουσιαστικά αναγνωρίζει τις δυσμενείς επιπτώσεις που μπορεί να έχει στις περιοχές προορισμού και καταβάλλει μια προσπάθεια εξισορρόπησής τους.

8.3 Τουρισμός και Αειφορία – η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας

Η έννοια της αειφορίας, σε πολλές περιπτώσεις αντιμετωπίστηκε σαν η **βέλτιστη ανταλλαγή** ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και το περιβάλλον. Για τον τουρισμό, είναι σημαντικό να προστεθεί και μια τρίτη διάσταση, αυτή που περιλαμβάνει τους **κοινωνικούς οραματισμούς**, των κοινωνιών υποδοχής.

Όπου οι τοπικές κοινωνίες δεν λαμβάνουν οφέλη, τείνουν να **ανταγωνίζονται** με την τουριστική βιομηχανία για την χρήση σπάνιων φυσικών πόρων (Wall, 1997). Η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στο καλωσόρισμα των τουριστών/επισκεπτών, είναι απαραίτητο στοιχείο για την βιωσιμότητα του τουρισμού.

Εάν η διαχείριση του τουρισμού γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να περιορίζονται οι δυσμενείς επιδράσεις στις τοπικές κοινωνίες, τα συνεχιζόμενα οικονομικά οφέλη θα οδηγήσουν σε μια ομαλή προσαρμογή ανάμεσα στην κοινωνία και τους τουρίστες/επισκέπτες.

8.3 Τουρισμός και Αειφορία – η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας

Ο Κώδικας Ηθικής για τον τουρισμό (WTO, 1999), υπογραμμίζει την **σημαντικότητα της συμμετοχής του τουρισμού στα τοπικά κοινωνικά δρώμενα και στην αειφόρο ανάπτυξη της κοινότητας**. Συγκεκριμένα αναφέρεται μεταξύ άλλων:

- στην συνεισφορά του τουρισμού στην **αμοιβαία κατανόηση και στον σεβασμό** ανάμεσα σε άτομα και κοινωνίες,
- στον τουρισμό σαν μέσο για **κοινωνική και ατομική ολοκλήρωση**,
- στον τουρισμό σαν παράγοντα για **βιώσιμη ανάπτυξη**,
- στον τουρισμό σαν **χρήστη της πολιτισμικής κληρονομιάς** της ανθρωπότητας και ενισχυτή της ανάδειξής της,
- στον τουρισμό σαν **επωφελή δραστηριότητα** για τις τοπικές κοινωνίες και χώρες.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Στο πλήθος τεχνικών και εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν για να καθορίσουν τα πλαίσια ανάπτυξης του τουρισμού και ιδιαίτερα της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, ανήκει και η έννοια της **Τουριστικής Φέρουσας Ικανότητας** (*Tourist Carrying Capacity*).

Η έννοια της Φ.Ι. ξεκίνησε από την οικολογία και στην συνέχεια εισήχθηκε στον τομέα του τουρισμού προκειμένου να **βοηθήσει για την μακροχρόνια εξασφάλιση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων (τουριστικών πόρων)**.

Οι Coccossis και Parnairis (2000), σημειώνουν ότι η έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας συχνά χρησιμοποιήθηκε για να εξακριβώσει τα **όρια ενός συστήματος** αναφορικά με την απορρόφηση αλλαγών.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Η έννοια αυτή, μπορεί να βοηθήσει να μην επαναληφθούν λάθη του παρελθόντος. Ακόμη, μπορεί να εφαρμοστεί στο **στάδιο του σχεδιασμού προγραμμάτων** τα οποία ενισχύουν την οικονομική και την κοινωνική ευημερία - τους δύο στόχους της αειφορικής ανάπτυξης.

Εφαρμόσθηκε σε όλες τις διαστάσεις (*οικονομική φέρουσα ικανότητα, φυσική φέρουσα ικανότητα, κοινωνική φέρουσα ικανότητα*) αυτού που ονομάστηκε **Τουριστικό Προϊόν** (*Tourist Product*), αναζητώντας μετρήσιμους δείκτες για τον καθορισμό ορίων ασφαλείας.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Τα είδη φέρουσας ικανότητας που διακρίνονται σε σχέση με τον τουρισμό, είναι τα εξής:

- Η **φυσική περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα**. Διακρίνεται σε *οικολογική* και αφορά την ικανότητα των οικοσυστημάτων να υποστηρίξουν την τουριστική ανάπτυξη και σε *χωρική* που αναφέρεται στην ικανότητα της υποδομής και της ανωδομής να υποστηρίξουν την τουριστική ανάπτυξη.
- Η **οικονομική φέρουσα ικανότητα**, η οποία εστιάζεται στην σχέση (αντοχή) της τοπικής οικονομίας ως προς τον τουρισμό.
- Η **κοινωνική φέρουσα ικανότητα**, η οποία διακρίνεται σε:

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

- ❖ **Ψυχολογική φέρουσα ικανότητα**, η οποία αφορά με τον χαμηλότερο βαθμό ευχαρίστησης των τουριστών/χρηστών του προϊόντος, τον οποίο είναι προετοιμασμένοι να αποδεχτούν πριν αναζητήσουν άλλους προορισμούς. Δηλαδή σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα της εμπειρίας και την ικανοποίηση.
- ❖ **Πολιτισμική φέρουσα ικανότητα**, η οποία μπορεί να οριστεί: 1) σαν το επίπεδο ανεκτικότητας του τοπικού πληθυσμού για την παρουσία και την συμπεριφορά των τουριστών στην περιοχή προορισμού, ή 2) σαν το αριθμό των συνωστισμένων χρηστών/τουριστών (*crowding users*), που είναι προετοιμασμένοι να αποδεχτούν οι ίδιοι οι τουρίστες.

Κάθε τύπος έχει ένα **όριο ανεκτικότητας** (tolerance limit) το οποίο τονίζει ότι υπάρχει μια **αφετηρία αλλαγών** (threshold of change) πέρα από την οποία η τουριστική δραστηριότητα παράγει αμιγώς αρνητικές επιπτώσεις (Mathieson και Wall, 1982).

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Η **τουριστική φέρουσα ικανότητα**, αφορά το **μέγιστο αριθμό ατόμων** που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένα χώρο (*site*) χωρίς μια **μη αποδεκτή μετατροπή** στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς μια **μη αποδεκτή πτώση** στην ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών (Mathieson - Wall 1982), αλλά και χωρίς **μη αποδεκτές και αντιστρεπτές επιπτώσεις** στην κοινωνία, οικονομία και κουλτούρα της τουριστικής περιοχής (Inskeep, 1991).

Για την τουριστική αειφορία, μια **ισορροπία** πρέπει να διατηρείται στο φυσικό περιβάλλον και στην ποιότητα της εμπειρίας του επισκέπτη. Πρέπει να υπάρχει όσο **λιγότερη αναστάτωση** γίνεται και στα δύο. Αυτή η ισορροπία, εξαρτάται από το **μέγιστο αριθμό ατόμων** που μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια περιοχή χωρίς να υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον ή στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Ο ορισμός τον οποίο προτείνουν οι Coccossis και Pargairis (2000), αφορά τον **αριθμό των χρηστών** που μπορεί να δεχθεί μια τουριστική περιοχή, **χωρίς μόνιμη περιβαλλοντική υποβάθμιση**, που εξασφαλίζει την ικανότητα της περιοχής να **υποστηρίζει δραστηριότητες**, αλλά και **χωρίς να υποβαθμίζει** την εμπειρία αναψυχής των τουριστών/επισκεπτών.

Η τουριστική φέρουσα ικανότητα θα πρέπει να **αντικατοπτρίζει τους στόχους** που έχουν τεθεί σε κάθε προορισμό και αυτοί θα πρέπει να εξειδικεύουν το επίπεδο της περιβαλλοντικής τροποποίησης, το οποίο είναι μη αποδεκτό.

Ωστόσο, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται σαν ένα απόλυτο όριο, αλλά σαν **ένα μέσο** για να προσδιοριστούν **κρίσιμες αφετηρίες αλλαγών** (thresholds), που απαιτούν ιδιαίτερη μεταχείριση κατά την εφαρμογή των στρατηγικών τουριστικής ανάπτυξης.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Επομένως, για τον **προσδιορισμό** της συνολικής τουριστικής φέρουσας ικανότητας απαιτείται **ανάλυση** των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των τουριστικών πόρων, της τεχνικής υποδομής, της τουριστικής ανωδομής και της κοινωνικής δομής με ιδιαίτερη έμφαση στις εκτιμήσεις και απόψεις των κατοίκων σχετικά με τον τουρισμό (Κοκκώσης, 2000).

Κάθε τύπος τουριστικής φέρουσας ικανότητας **ποικίλλει εξαρτώμενος** από τα φυσικά χαρακτηριστικά των προορισμών, τις μορφές τουρισμού, τα επίπεδα χρήσης των τουριστικών πόρων και τους στόχους που πρέπει να ικανοποιηθούν. **Δεν είναι μια παγιωμένη έννοια αλλά ευπροσάρμοστη** ως προς τους τουριστικούς προορισμούς.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Υπό αυτό το πρίσμα η μέτρηση και ο καθορισμός αυτής της έννοιας παρουσιάζει **δυσκολίες** που σχετίζονται με παράγοντες, οι οποίοι διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία και από περιοχή σε περιοχή.

Όπως αναφέρει και ο Κοκκώσης (2000), η τουριστική φέρουσα ικανότητα συνίσταται πάντοτε με τον **συγκεκριμένο χώρο** (περιοχή), καθώς εξαρτάται από τα **ιδιαίτερα χαρακτηριστικά** (συνθήκες) του.

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Η έννοια αυτή, είναι σημαντική για την **κατανόηση** των τουριστικών επιπτώσεων, αλλά και για τον τουριστικό **σχεδιασμό** στις περιοχές προορισμού και την ρύθμιση των δραστηριοτήτων των επισκεπτών.

Η παρακολούθηση (monitoring) και αξιολόγηση της εφαρμογής της έννοιας, αποτελεί προϋπόθεση στην περίπτωση του σχεδιασμού (Κοκκώσης, 2000).

Όπου δεν υπάρχει έλεγχος και τουριστικός σχεδιασμός, τα όρια που σχετίζονται με τον ορισμό της τουριστικής φέρουσας ικανότητας μπορούν να **ξεπεραστούν, οδηγώντας σε εμφάνιση αρνητικών και πιθανά μη αντιστρεπτών επιπτώσεων.**

8.4 Τουρισμός και Αειφορία – Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

Οι αλλαγές στους τουριστικούς προορισμούς είναι **αναπόφευκτες**, όμως η εφαρμογή της έννοιας της φέρουσας ικανότητας, μπορεί να σκιαγραφήσει τον βαθμό και την κατεύθυνση τους, βοηθώντας την εκτίμηση του ορίου, πέρα από το οποίο, αυτές οι αλλαγές είναι **μη-αποδεκτές**.

Συνεπώς, η έννοια αποκτά «**κανονιστικό**» χαρακτήρα, υποβοηθώντας στην εκτίμηση και τον έλεγχο των τουριστικών μεγεθών (Κοκκώσης, 2000).

9. Σχεδιασμός για τον Τουρισμό

Ένα βασικό θέμα που απασχολεί όλο και περισσότερο τις σύγχρονες κοινωνίες είναι η **αναζήτηση** για το είδος και τη μορφή της τουριστικής ανάπτυξης η οποία σέβεται το περιβάλλον και τον τοπικό πολιτισμό.

Με τον τρόπο αυτό, ο σχεδιασμός για τον τουρισμό αποτελεί θέμα πρώτης προτεραιότητας για πολλές κοινότητες που είναι και τόποι τουριστικού προορισμού.

Ο σχεδιασμός για τον τουρισμό, θα πρέπει να αναπτύσσεται μέσα σ' ένα γενικότερο σχέδιο ανάπτυξης, περιλαμβάνοντας τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας.

9. Σχεδιασμός για τον Τουρισμό

ΟΡΙΣΜΟΙ

Οι Κοκκώσης και Τσάρτας (2001) με τον όρο «**Σχεδιασμός**» αναφέρονται στην **διαδικασία του καθορισμού στόχων, ενεργειών και δράσεων, καθώς και τον προσδιορισμό και την εκτίμηση των μεθόδων με τις οποίες αυτοί, επιτυγχάνονται.**

Στον όρο «**ολοκληρωμένος σχεδιασμός**» (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001), ενσωματώνονται διαστάσεις που **αφορούν**: 1) όλους τους τουριστικούς πόρους της περιοχής, 2) τους φορείς που εμπλέκονται, 3) τις αγορές και 4) τα άλλα προγράμματα και πολιτικές που αφορούν την περιοχή.

Εμπεριέχει επίσης και την οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική και θεσμική διάσταση της τουριστικής ανάπτυξης.

9. Σχεδιασμός για τον Τουρισμό

Επομένως, η πρόβλεψη και η σχεδίαση μιας μελλοντικής κατάστασης (που αφορά την τουριστική ανάπτυξη), είναι προϋπόθεση για την τουριστική αειφορία και όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Κοκκώσης (2001) η **εκ των προτέρων εξασφάλιση μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού, της θέσπισης κανόνων και ρυθμίσεων.**

Ο σχεδιασμός, αποτελεί μια **συνεχή διαδικασία**, μέσω της οποίας προσδιορίζονται στόχοι, ενώ παράλληλα αναγνωρίζονται και αξιολογούνται τρόποι και μέσα για την επίτευξή τους.

Οι στόχοι του σχεδιασμού **διαφοροποιούνται** καθώς ο τουρισμός περνάει σε **διαφορετικά στάδια.**

9. Σχεδιασμός για τον Τουρισμό

Ο σχεδιασμός επιδιώκει την **ορθολογική οργάνωση** της ανάπτυξης του τουρισμού στο χώρο, ώστε τα συνολικά οφέλη, να **υπερκαλύπτουν** τα κόστη που δημιουργούνται από αυτήν.

Στόχο του αποτελεί η **καθοδήγηση της τουριστικής ανάπτυξης**, προς ένα επιθυμητό πρότυπο - συνάρτηση των χαρακτηριστικών του χώρου, των δυνατοτήτων και προοπτικών ανάπτυξης της περιοχής, αλλά και του επιθυμητού τουριστικού προϊόντος.

Πολλές, αλλά όχι όλες οι αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού μπορούν να περιοριστούν ή να εξαφανιστούν με τον νοήμονα σχεδιασμό και τη σωστή διαχείριση.

9.1 Λόγοι για σχεδιασμό

Οι **λόγοι** που υπογραμμίζουν την ανάγκη σχεδιασμού στον τουρισμό, αναφέρονται από τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001):

- Στις **αρνητικές επιπτώσεις** που προέκυψαν από την απρογραμματίστη τουριστική ανάπτυξη σε ανεπτυγμένες, αλλά και αναπτυσσόμενες χώρες - αποτέλεσμα του μεγάλου αριθμού των τουριστών, σε συνδυασμό με την χρονικά περιορισμένη «έκφραση» των τουριστικών δραστηριοτήτων (εποχικότητα).
- Στη **συστηματική μελέτη και έρευνα** των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, γεγονός το οποίο ενίσχυσε την κριτική για τις δυσμενείς επιπτώσεις της στους προορισμούς και τις κοινωνίες υποδοχής και **προέβαλε τον προγραμματισμό και την διαχείριση** ως καθοριστικούς παράγοντες γι' αυτήν.
- Στην **ιδιαίτερη σημασία** που απέκτησε η τουριστική ανάπτυξη για έναν μεγάλο αριθμό περιοχών και χωρών στον κόσμο, αυξάνοντας το πλήθος και το «είδος» των προορισμών.

9.1 Λόγοι για σχεδιασμό

- Στην **αλλαγή της πολιτικής** των tour operators, σε θέματα που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη, γεγονός που βασίστηκε στην στροφή προς ένα **περισσότερο ισόρροπο πρότυπο ανάπτυξης**, αλλά και στην **αναζήτηση ποιότητας** από τους τουρίστες.
- Στα **νέα δεδομένα και χαρακτηριστικά** από την πλευρά της ζήτησης, η οποία στράφηκε στην αναζήτηση τουριστικών περιοχών με ήπια και ισόρροπα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά.
- Στον **επιστημονικό σχεδιασμό και την ανάλυση της πορείας της ανάπτυξης του τουρισμού**. Οι ποικίλες επιστημονικές απόψεις, αναπτύσσουν έναν προβληματισμό για τα αποτελέσματα της τουριστικής ανάπτυξης και αντιπροτείνουν το σχεδιασμό και τη διαχείριση, για τον έλεγχο και τον περιορισμό των αρνητικών συνεπειών της.

9.2 Τουριστικός Σχεδιασμός και διαχείριση πόρων

Η έννοια του τουριστικού σχεδιασμού, συνδέεται άμεσα με την **έννοια της διαχείρισης των τουριστικών πόρων**. Η ύπαρξη, η συστηματική καταγραφή, η ταξινόμηση και η αξιολόγησή τους, αποτελεί σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001), το πρώτο βασικό βήμα για τον σχεδιασμό.

Ο σχεδιασμός, σχετίζεται με την ανάγκη του **περιορισμού της αβεβαιότητας όσο αφορά τις μελλοντικές χρήσεις των τουριστικών πόρων**, αποσαφηνίζοντας τις χρήσεις των πόρων και προλαμβάνοντας τον ανταγωνισμό και τις συγκρούσεις, μεταξύ αυτών.

9.3 Οφέλη από τον τουριστικό σχεδιασμό

Συνοπτικά τα **οφέλη** από τον σχεδιασμό στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001), αναφέρονται:

- στην ανάπτυξη του τουρισμού, με τρόπο ώστε οι φυσικοί και οι πολιτισμικοί πόροι να διατηρηθούν επ' αόριστον (**αιιφορία**),
- Στη θέσπιση **στόχων** της τουριστικής ανάπτυξης – ποια είναι η αποστολή που στοχεύει να εκπληρώσει ο τουρισμός και πώς υλοποιούνται αυτοί οι στόχοι,
- στην **εναρμόνιση** της πολιτικής για τον τουρισμό, με την συνολική πολιτική ανάπτυξης της χώρας ή της περιφέρειας και εξασφάλιση διασυνδέσεων μεταξύ του τουρισμού και άλλων τομέων της οικονομίας,
- στην **ανάπτυξη** ενός υπόβαθρου/ βάσης για την υποστήριξη της λήψης αποφάσεων, τόσο από δημόσιους, όσο και από ιδιωτικούς φορείς στον τουριστικό τομέα,

9.3 Οφέλη από τον τουριστικό σχεδιασμό

- Στη **βελτιστοποίηση** και **εξισορρόπηση** των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών οφελών του τουρισμού, με δίκαιη διάχυση τους στην κοινωνία και με την ελαχιστοποίηση των προβλημάτων, που απορρέουν από την τουριστική δραστηριότητα,
- Στη **διαμόρφωση** ενός σχεδίου δράσεων για αποτελεσματικό συντονισμό της επενδυτικής δράσης, καθώς και των προσπαθειών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα,
- καθώς η τουριστική ζήτηση μεταβάλλεται στο χρόνο, σύμφωνα με τις αλλαγές στις τάσεις στις αγορές, ο σχεδιασμός μπορεί να **αναστρέψει** την πορεία τουριστικών περιοχών που τείνουν προς υποβάθμιση ή να **εξασφαλίσει** την βιώσιμη ανάπτυξη, ανώριμων τουριστικά περιοχών.

9.4 Τουριστικός Σχεδιασμός και συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων

Η **συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων** στη **διαδικασία λήψης αποφάσεων**, είναι σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία του τουριστικού σχεδιασμού. Για την επιτυχή συμμετοχή και συνεισφορά από τα πρώτα στάδια τουριστικής ανάπτυξης είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί η **πληροφόρηση και διαρκής ενημέρωση για όλες τις διαστάσεις της τουριστικής ανάπτυξης**.

Επειδή ο τουρισμός μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε κάθε πλευρά της καθημερινής ζωής, είναι σημαντικό στον σχεδιασμό, να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι **στάσεις και οι αντιλήψεις** των κατοίκων, σχετικά με τους τρόπους με τον οποίους **επηρεάζεται** η ζωή τους, από την τουριστική δραστηριότητα και τους ίδιους τουρίστες.

9.4 Τουριστικός Σχεδιασμός και συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων

Η έκφραση αρνητικής άποψης μπορεί να σημαίνει άρνηση συμμετοχής στο τουριστικό σύστημα, όμως όταν αποκρυσταλλωθεί σε συμπεριφορά, τότε η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να ωθήσει στην δημιουργία **εντάσεων και συγκρούσεων** μεταξύ διαφόρων ομάδων των κοινοτήτων υποδοχής, ενώ σε ένα ακραίο σημείο, μπορεί να έχει ανάλογο αντίκτυπο προς τους ίδιους τους τουρίστες.

Για την επιτυχία ενός προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης, αυτοί που ασχολούνται με τον σχεδιασμό, θα πρέπει να κερδίσουν την **ενεργό υποστήριξη των κατοίκων**, διαγράφοντας μια νέα αντίληψη του τουρισμού, υπό τον όρο **συμμετοχικός τουρισμός** (participatory tourism).

9.4 Τουριστικός Σχεδιασμός και συμμετοχή τοπικών κοινωνιών

Η συμμετοχή των κοινωνιών υποδοχής στη λήψη αποφάσεων, είναι απαραίτητη προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η ανάπτυξη **θα ωφελήσει** την τοπική κοινωνία και θα ικανοποιήσει τους τουρίστες, καθώς «ανταγωνίζονται» μεταξύ τους για την κοινή χρήση των πόρων.

Η τοπική διάσταση όπως εκφράζεται από τις τοπικές κοινωνίες γίνεται καθοριστικής σημασίας στη **διαχείριση** και την **ανάπτυξη** των τουριστικών πόρων, αλλά και στις **προτεραιότητες** και τα **διλήμματα** που αφορούν την χρήση τους.

9.4 Τουριστικός Σχεδιασμός και συμμετοχή τοπικών κοινοτήτων

Η συμμετοχή των κοινοτήτων υποδοχής στην διαδικασία λήψης αποφάσεων για την τουριστική ανάπτυξη:

- **γνωστοποιεί** τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους,
- **αποσαφηνίζει** σε κάποιο βαθμό το επίπεδο της ποιότητας ζωής που επιθυμούν,
- βοηθά στον **προσδιορισμό του επιπέδου** ικανοποίησης τους,
- δημιουργεί **αίσθημα ιδιοκτησίας και αίσθημα ευθύνης** για την τουριστική βιομηχανία,
- συνεισφέρει στην **πρόληψη ή τον περιορισμό πιθανών εντάσεων** που δημιουργούνται από την συνύπαρξη τους με την τουριστική δραστηριότητα.

Σύνοψη

Η έννοια «τουριστικός σχεδιασμός» σχετίζεται με την **συνεχή προσπάθεια** να ρυθμιστεί και να ελεγχθεί, η μελλοντική πορεία της τουριστικής ανάπτυξης. Αυτή η διαδικασία συνδυάζεται και με την προσέγγιση της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, βοηθώντας την αποφυγή και τον περιορισμό των αρνητικών τουριστικών επιπτώσεων.

Ένα σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία του τουριστικού σχεδιασμού, αλλά και για την ίδια την τουριστική αειφορία αναφέρεται στη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τη πορεία της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή τους.

*Ευχαριστώ για την προσοχή σας και πριν ξεκινήσετε
για διακοπές επισκεφθείτε το:*
<http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/responsibletouristbrochureen.pdf>

Βιβλιογραφία

- Βαρβαρέσσος Σ. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, 1997 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ
- Gartner W. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, επιμ. Γ.Κορρές, Σ.Δρακόπουλος, 2001, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝ
- Page S. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ, 2003, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
- Καρβούνης Σ., Γεωργακέλλος Δ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, 2003 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ
- Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π., ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, 2001, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ
- Κοκκώσης Χ. «Τουριστική ανάπτυξη και Φέρουσα Ικανότητα στα νησιά», Τουριστική Ανάπτυξη: Επιστημονικές Προσεγγίσεις, επιμέλεια Πάρις Τσάρτας, Εκδόσεις Εξάντας 2000
- Τουρλιώτη Πολίνα, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, η κοινωνική διάσταση, αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, τμήμα Περιβάλλοντος Πανεπιστημίου Αιγαίου, Μυτιλήνη 2001
- Τσάρτας Π., Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό, 1996, Αθήνα, Εξάντας.
- Ap J. - Crompton J. "Residents strategies for responding to tourist impacts", *Journal of Travel Research*, 1993, 32, 1, 47-50.
- Butler W., "The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources" *Canadian Geographer*, 1980, 24, 1, 5-12.
- Coccossis H., Parpairis A., "Some Observations on the Concept of Carrying Capacity" στο Tourism and the Environment, edited by E.Briassoulis and J.Vander Straaten, revised second edition, 2000, Kluner Academic Publishers, 91-105.

Βιβλιογραφία

- Cohen E., "Towards a Sociology of international tourism", *Social Research*, 1972, 39,1, 164-189.
- Dogan H.Z., "Forms of Adjustment: sociocultural impacts of tourism", *Annals of Tourism Research*, 1989, 16, 2, 216-236.
- Doxey G., "A causation theory of visitor-residents irritants: Methodology and research inferences" στο Impact of Tourism, Proceedings of the 6th Annual Conference of the Travel Research Association, 1976, San Diego California, 195-198.
- Inskoop E., Tourism Planning, an integrated and sustainable development approach, 1991, New York, van Nostrand Reinhold.
- Kavallinis I., A. Pizam, "The environmental impacts of tourism – whose responsibility is it anyway? The case study of Mykonos", *Journal of Travel Research*, 1994, 33,3, 26-32.
- Loukissas P.J. "Tourism's Regional Development impacts. A comparative Analysis of the Greek Islands", *Annals of Tourism Research*, 1982, 9, 4, 523-541.
- Mathieson A., Wall G., Tourism economic, physical and social impacts, 1982, Harlow, Longman .
- Miossec, "Un modele del'espace touristique", *L'espace Geographique*, 1977, 1, 41-48.
- Miossec, "Elements pour une theorie de l'espace touristique", 1976 *Les Cahiers du Tourisme*, C-36, CHET, Aix-en-Provence.
- <http://www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2011/12/Newsletter-pdf-30.11.2011.pdf>
- Pearce Ph., The Social Psychology of Tourist Behaviour, 1982, Oxford, Pergamon Press,
- Pearce D., Tourist development, 1989, second edition, Longman, New York.

Βιβλιογραφία

- Pigram J.J “Environmental implications of tourism development”, *Annals of Tourism Research* 1980, 7, 4, 554-583.
- Tsartas P., “Environmental, and cultural tourism resources: problems and implications for their management”, στο Tourism and the Environment: Regional, Economic, Cultural and Policy issues, Helen Briassoulis and Jan van der Straaten (editors), 2000, revised second edition, Kluwer Academic Publishers, 203-220.
- Wall G., “Is Ecotourism sustainable?”, *Environmental Management*, 1997, 21,4, 483-401.
- Walter J. “Social limits to tourism”, *Leisure Studies*, 1982, 1, 295-304.
- UNEP,
<http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/Activities/WorkThematicAreas/ClimateChange/tabid/78787/Default.aspx>, πρόσβαση 7/5/2015
- UNEP, Rio Declaration on Environment and Development
- <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=78&articleid=1163>, πρόσβαση 7/5/2015
- UNWTO, <http://www2.unwto.org/content/why-tourism>, πρόσβαση 5/5/2015
- UNWTO, <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/staticunwto/Statistics/Glossary+of+terms.pdf>, πρόσβαση 5/5/2015
- UNWTO, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- UNWTO, http://www.unwto.org/sdt/news/en/news_det.php?id=2421
- WTO, Manila Declaration on the Social Impact of Tourism, 1997 Manila.
- WTO, Global Code of Ethics for tourism, 1999, <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism>